

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Інститут Історії Церкви

Магістерська робота

**ВОЛОДИМИР СТЕРНЮК: СЛУЖІННЯ В ПІДПІЛІ ТА
ЛЕГАЛІЗАЦІЯ УГКЦ**

Студент 6-го курсу: Микола Пакош

Науковий керівник: Олег Беген

кандидат історичних наук

Рецензент: Світлана Гуркіна

кандидат історичних наук

Львів 2021

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ДУХОВЕНСТВА УГКЦ	10
1.1 ЛІКВІДАЦІЯ УГКЦ ТА ПРОЦЕС ПЕРЕХОДУ У ПІДПІЛЛЯ.....	10
1.2 ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ РАДЯНСЬКИХ КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ЩОДО ДУХОВЕНСТВА.	20
1.3 ОСОБЛИВОСТІ ДУШПАСТИРСТВА В «КАТАКОМБНІЙ ЦЕРКВІ».	22
РОЗДІЛ II. СПЕИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ОТЦЯ ВОЛОДИМИРА СТЕРНЮКА В 1944-1963 рр.	28
2.1 ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ОТЦЯ ВОЛОДИМИРА СТЕРНЮКА РАДЯНСЬКИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ.....	28
2.2 ПЕРЕДУМОВИ ЗАСУДЖЕННЯ ТА УВ'ЯЗНЕННЯ 1947-1952 РР.....	30
2.3 ДУШПАСТИРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПІСЛЯВ'ЯЗНИЧНИЙ ПЕРІОД.....	41
РОЗДІЛ III. ВОЛОДИМИР СТЕРНЮК АРХИЄПИСКОП ТА МІСЦЕБЛЮСТИТЕЛЬ ГЛАВИ УГКЦ	49
3.1 АРХИЄРЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЛАДИКИ ВОЛОДИМИРА СТЕРНЮКА У 1964-1972 РОКАХ	49
3.2 ВЛАДИКА ВОЛОДИМИР СТЕРНЮК ЯК МІСЦЕБЛЮСТИТЕЛЬ МИРОСЛАВА-ІВАНА КАРДИНАЛА ЛЮБАЧІВСЬКОГО ТА БОРОТЬБА ЗА ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ	56
3.3 ЛЕГАЛІЗАЦІЯ УГКЦ ТА ПОЧАТОК ВІДКРИТИХ БОГОСЛУЖІНЬ.....	62
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	74
ДОДАТКИ	79
ІЛЮСТРАЦІЇ	85

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АІЩ – Архів інституту історії церкви

арк.– аркуш

буд. – будинок

вл. – владика

вул. – вулиця

ГКЦ – Греко-Католицька Церква

див. – дивитися

д-р – доктор

єп. – єпископ

ієрм. – ієромонах

ІЩ – Інститут Історії Церкви

кв. – квартира

КДБ – Комітет Державної Безпеки

КК – Кримінальний Кодекс

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс

м. – місто

МВС – Міністерство Внутрішніх Справ митр. – митрополит

нарком – народний комісар

НКВС – Народний Комісаріат Внутрішніх Справ

НКДБ – Народний Комісаріат Державної Безпеки

о. – отець

оо. – отці

ОУН – Організація Українських Націоналістів

р. – рік

РНК – Рада Народних Комісарів

РПЦ – Російська Православна Церква

рр. – роки

РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка

РСРПЦ – Рада у Справах Російської Православної Церкви

с. – село

с. – сестра

с. – сторінка

СБУ – Служба Безпеки України

Св. – святий

Свв. - святих

спр. – справа

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

Т. – том

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

УМХ – Українська Молодь Христові

УНКВС - Управління Народного Комісаріату Внутрішніх Справ

УНКДБ – Управління Народного Комісаріату Державної Безпеки

УНО – Українська Національна Обнова

УПА – Українська Повстанська Армія

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ЦК – Центральний Комітет

ЦК ВКП(б) – Центральний Комітет Всесоюзної Комуністичної Партії
(більшовиків)

ЦК КПРС – Центральний Комітет Комуністичної Партії Радянського Союзу

ч. – частина

ЧНІ – Чин Найсвятішого Ізбавителя

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розглядаючи ХХ століття, крізь призму історій Української Греко-Католицької Церкви та України в цілому, можна стверджувати, що це було непростий період. Адже часи двох світових воєн, німецька та тоталітарна радянська окупації, переслідування та катування за власну національність та віру, стало надто важким випробуванням для українського народу. Та пропри усі труднощі українське суспільство зуміло показати незламність своєї національної ідентичності та патріотичної свідомості. Зокрема у період підпілля проти УГКЦ була вороже налаштована тогочасна радянська ідеологія, що бажала знищити Церкву. Відтак представники духовенства зазнали жорстоких переслідувань, заслань у далекі сибірські табори та репресій супроти єпископату, монашества, вірних.

Зокрема в історії Греко-Католицької Церкви можемо знайти безліч прикладів героїчної боротьби духовенства та вірних за свої права для збереження Церкви та традицій. І саме одним із таких прикладів, котрий своєю боротьбою та наполегливою працею увійшов в історію ГКЦ став владика Володимир Стернюк. Цей ієрарх завдяки своєму незламному духу та наполегливій праці на добро своїх вірних у нелегкий час, став ключовою особою та чимало спричинився до виходу з підпілля УГКЦ, оскільки він був Місцєблюстителем Глави УГКЦ Мирослава-Івана Любачівського. Владика Володимир Стернюк арештований за свою душпастирську діяльність та відбував покарання у трудових таборах Архангельської області. Відтак після свого повернення не здався та продовжив свою душпастирську діяльність на благо вірних поєднуючи її із роботою фельдшера на «Швидкій допомозі», де працював навіть будучи уже єпископом до свого пенсійного віку.

У представленій магістерській роботі окреслюється **проблематика** аналізу душпастирської та адміністративної діяльності, а також життєвого шляху владика Володимира Стернюка на основі його інтерв'ю, а також архівних інтерв'ю, що знаходяться в архіві Інституту Історії Церкви при Українському

Католицькому Університеті та оцінка його діяльності як Місцєблюститєля Главѣ УГКЦ.

Мєтє дослідження: Провести комплексний критичний аналіз душпастирської та адміністративної діяльності владѣки Володѣмира Стернюка в контексті підпільної історії УГКЦ.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання:**

1. Проаналізувати релігійне становище в часі радянської окупації та після її завершення на територіях Західної України.
2. Розкрити душпастирське служіння Володѣмира Стернюка як душпастиря в умовах тоталітарного режиму.
3. Проаналізувати деталі його ув'язнення в радянських виправно-трудоxвх таборах, перебіг слідства та ув'язнення.
4. Розкрити зміст його єпископської діяльності в період Катакомбної Церкви.
5. Дослідити та охарактеризувати внесок владѣки Володѣмира Стернюка у легалізацію УГКЦ як місцєблюститєля Главѣ УГКЦ.

Об'єктом дослідження у цій роботі виступатимє душпастирська та адміністративна діяльність владѣки Володѣмира Стернюка як єпископа та місцєблюститєля УГКЦ. **Предметом дослідження** внесок владѣки Володѣмира Стернюка в активізацію духовенства та мирян задля легалізації УГКЦ.

Хронологічні рамки дослідження: у роботі охоплено період від 1944 (другий прихід радянський визволитєлів) до 1997 року (смерть владѣки Володѣмира Стернюка).

Гєографічні межі дослідження: територія колишньої Галицької митрополії, а також с. Єрцево Архангельської обл., де владѣка Володѣмир Стернюк відбував своє ув'язнення.

Мєтодологічною основою магістерської роботи є принципи історизму та об'єктивності, що дають змогу неупереджено підійти до висвітлення життя та діяльності владѣки Володѣмира Стернюка.

У праці використано **методи**: історизму, синтезу, критично-аналітичний, хронологічно-описовий, компаративний, статистичний та узагальнення.

Огляд джерел та літератури. Основними джерелами, на яких ґрунтується дослідження, є інтерв'ю самого владика Володимира Стернюка, що зберігаються в архіві Інституту Історії Церкви, що діє при Українському Католицькому Університеті, записане Борисом Гудзяком 15 вересня 1993 року та Лілією Крупчик 28 грудня 1994 року. В цьому інтерв'ю розкриваються деталі про які не вказано в інших неопублікованих джерелах від першої особи про переслідування, допити та діяльність під час та після заслання. А також інші інтерв'ю людей, котрі знали владика Володимира, і були дотичні до його постаті. Це зокрема сестра Антонія Качмар, яка була зв'язковою владика Стернюка, єпископ Филімон Курчаба, який був помічником владика Володимира та Івана Геля, котрий очолював Комітет захисту УГКЦ.

Окрім цього було взято до уваги наступні неопубліковані документи: ордер на обшук помешкання отця Володимира, який був виданий 19 червня 1947 року, анкети арештованого та висновок про його арешт.

Також, за період написання магістерської роботи були використані книги отця Івана Говери *«Літургійне життя священиків та вірних в Українській Греко-Католицькій Церкві»* та Петра Франка *«Репресоване духовенство УГКЦ»*. Серед дослідників, котрі у своїх працях згадували про діяльність владика Володимира, варто зазначити о. Тараса Бублика, Стасюк Іван, Боцюрків Богдан. Крім цього була використана монографія *«Життя як подвиг для Христа»* написана ієромонахом Севастіаном Дмитрухом.

Структура роботи: робота побудована за принципом багатофакторності і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел та літератури, додатків та ілюстрацій.

Перший розділ відображає події із історії ГКЦ, а саме переслідування радянськими каральними органами духовенство ГКЦ. Підрозділ 1.1. зображає

момент передумови та ліквідації ГКЦ та її перехід у підпілля. Підрозділ 1.2. розкриває особливості переслідування каральними органами духовенства ГКЦ та методи допитів. Підрозділ 1.3. досліджує особливості душпастирської діяльності в Катакомбній Церкві.

У **другому розділі** аналізуються специфіка діяльності отця Володимира Стернюка у 1944 – 1963 роках. У першому підрозділі проаналізовано та досліджено період переслідування каральними органами отця Володимира. У другому підрозділі основна увага зосереджена на передумовах арешту, процесі засудження та періоді відбування покарання у трудових таборах. У третьому підрозділі досліджено його душпастирську діяльність у післяв'язничний період.

Третій розділ відображає події архиєрейської діяльності владики Володимира з 1963 по 1997 років. Зокрема перший підрозділ досліджує його єпископську діяльність в період 1963 – 1972 років. Відтак другий підрозділ відображає його діяльність як місцеблюстителя Глави УГКЦ та його вклад у боротьбу за легалізацію УГКЦ. Третій підрозділ досліджує саму подію легалізації УГКЦ та початок відкритих богослужінь.

РОЗДІЛ І

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ДУХОВЕНСТВА УГКЦ

Українська Греко-Католицька Церква має давню історію, проте найбільшою плямою на цьому тлі є Львівський псевдособор 1946 року, коли греко-католицьку церкву було ліквідовано на державному рівні, проте безліч священиків та вірних не піддалися на цю провокацію з боку тоталітарної влади та залишилися вірні своїй Церкві і надалі надаючи душпастирську поміч своїм вірних уже як підпільні душпастирі. Багато з цих священиків були заарештовані та відправленні в сибірські табори з яких нажалі не всі зуміли повернутись. Проте всі як один не зважаючи на переслідування, утиски та смерть не зрадили свою Церкву та залишилися вірні до кінця.

1.1 ЛІКВІДАЦІЯ УГКЦ ТА ПРОЦЕС ПЕРЕХОДУ У ПІДПІЛЛЯ

Серед безлічі трагічних сторінок, котрі є у історії України ХХ століття, важливе місце посідає трагічна історія УГКЦ, а саме священиків, їхніх сімей та безлічі вірних, котрі через свої релігійні погляди були переслідуванні та змушенні були ховатись¹. Завдяки праведному митрополиту Андрею Шептицькому Греко-Католицька Церква (далі ГКЦ)² стала найвпливовішим важелем в українському народі. В передвоєнний період ГКЦ налічувала понад 4 млн. вірних, 3040 парафій, 4400 церков та каплиць, 127 монастирів та монастирських будинків, 2950 священиків, 1 богословську академію та 7 духовних семінарій. Завдяки такому впливу це дозволяло греко-католицьким священикам завжди знаходитись серед людей, зокрема у школах, кооперативах, читальнях та інших національних установах³.

¹ Див. Мишак Іван. «Ліквідація Греко-Католицької Церкви в Україні в повоєнні роки: історіографія» // *Історіографічні дослідження в Україні*, вип. 17, Київ: Національна академія наук України інститут історії України 2007, 270.

² Термін Греко-Католицька Церква (ГКЦ) вживається, згідно з часовими параметрами цього дослідження, оскільки термін УГКЦ почав активно використовуватись на означення цієї Церкви з 1989 р.

³ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля*. Івано-Франківськ 2011, 42.

У 1939 році релігійна політика, котру радянська влада почала вводити стосовно вірних ГКЦ на західно-українських землях, ще не передбачала жорстокої дискримінації, однак беручи до уваги сучасну історичну літературу можна побачити різні оцінки діяльності радянської влади стосовно ГКЦ у 1939-1941 роках, проте в цілому всі сходяться на тому, що тиски та репресії спрямованих проти церковної ієрархії та священнослужителів не були систематичні⁴. Зокрема В. Сергійчук вважає, що після захоплення Галичини більшовицькою владою, вона не поспішала із ліквідацією ГКЦ, адже на фоні знищення багатьох політичних партій, громадських організацій та жорстокого наступу на римо-католиків, то у 1939-41 рр. «східні визволителі» греко-католиків не чіпали⁵.

Із другим приходом радянських військ у Галичину у 1944 році та установленням там своєї влади поступово і почався тотальний наступ на ГКЦ, оскільки вона була тією, що відстоювала національні цінності власного народу та не бажавши підкорюватись «новому режиму» підтримувала свій народ у боротьбі за незалежність⁶. Після цього ГКЦ почала відчувати тривожні сигнали, котрі уже набрали загрозливих для неї форм, коли на початку 1945 року радянський уряд почав через насильне приєднання ГКЦ до РПЦ процес ліквідації ГКЦ⁷.

Сучасна дослідниця Л. Бабенко, вважає, що саме після приходу в Західну Україну, більшовики прийняли таку ненависть проти греко-католиків, яка була притаманна раніш присутньому царському самодержавству, проте якщо враховувати, що скоріш самодержавство дбало про усунення ГКЦ як конкурента для православ'я, то радянська влада користуючись Марксистською парадигмою хотіла виключити повністю релігію із суспільного життя, адже сприймала ГКЦ

⁴ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля*, 43.

⁵ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 43.; *Ліквідація УГКЦ*. 04.04.2011 // gisu.org.ua (09.12.2020).

⁶ Див. Мизак Нестор. *Переслідування УГКЦ у 40-50-х роках ХХ ст.: Ліквідація і наслідки*. // *Релігія та соціум* (2010) №2(4), 41.

⁷ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 38.

як «агента Ватикану», з яким радянська влада мала ворожі відносини⁸. Комуністична влада радянського союзу не могла змиритися з існуванням духовної спільноти, що століттями формувала та зберігала українську національну ідентичність⁹.

На переконання М. Гайовського навіть митрополит Андрей надіявся, між першим і другим приходом «советів» нащось краще і «облишив свої передвоєнні настрої і привітав новий курс політики СРСР у питанні релігій та церков», зокрема наводячи як аргумент відому фразу митрополита на Архиєпархіяльному соборі 4 вересня 1944 року «[...] безбожництво перестало бути прапором боротьби для Советів»¹⁰.

Саме постать праведного митрополита Андрея Шептицького не давала можливості радянській владі швидше розпочати наступ на ГКЦ, оскільки він був людиною високого рівня освіти та пошани у суспільстві¹¹. Навіть сам С. Карін¹², який опікувався процесом збору інформації стосовно ГКЦ, її служителів, єпископів, вважав за недоцільне будь-які дії проти ГКЦ поки живий митрополит Андрей Шептицький, через власний авторитет та особисті якості. Він у своїй доповідній записці вказував: «Вплив митрополита Шептицького та його авторитет серед вірних та духовенства ГКЦ у Західній Україні – Величезні. Без перебільшення можна сказати, що такого безумовного авторитету та впливу немає жоден із голів церковних течій в СРСР»¹³.

Проте, раптова смерть митрополита через хворобу 1 листопада 1944 року, звільнила радянській владі шлях для здійснення цього плану¹⁴.

⁸ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 50.

⁹ *30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля.* 30.10.2019 // risu.org.ua (04.11.2020).; Березніцька Інна. *«З точки зору церковного та цивільного права – це ніякий не собор, а спецоперація НКДБ».* // risu.org.ua (09.12.2020).

¹⁰ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 92.

¹¹ Див. *30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля і вимагала легалізації від Кремля* // www.radiosvoboda.org (25.03.2020)

¹² С. Карін (С. Даниленко) – кадровий чекіст, який в структурах НКВС тривалий час курував саме роботу з українськими церковними організаціями. Він був довіреною особою наркома держбезпеки УРСР С. Савченка, виконував його доручення з організації боротьби із структурами ОУН і УПА в Західній Україні, а також координатор боротьби з ГКЦ.

¹³ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 93.

¹⁴ Див. Терещук Галина. *30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля і вимагала легалізації від Кремля.* 29.10.2019. // risu.org.ua (10.10.2020).

При кінці 1944 року серед вищого радянського керівництва, ще не було ніякого рішучого плану щодо спроб ліквідувати ГКЦ, адже навіть у листі Голови Ради у справах релігійних культів І. Полянського до В. Молотова від 7 грудня 1944 року згадується лише, те що Рада негативно висловила, щодо прохання митрополита Шептицького залишити церкви, котрі були при лікарнях та хрести з іконами в палатах хворих, а також дозволити монахиням відвідувати та допомагати хворим, а священикам здійснювати своє служіння в лікарнях уділяючи сповідь та причастя¹⁵. Проте не зважаючи на ці негативні рішення, були також і позитивні, зокрема такі як залишити на балансі митрополита лічницю ім. митрополита Андрея, котра знаходиться по вул. Петра Скарги не чіпаючи її особливий статус, а також не зачіпати монастирів, котрі на той час вже існували, богословську академію та духовну семінарію, дозволивши її студентам не призиватися до Червоної армії¹⁶.

Після смерті митрополита Андрея Шептицького управління митрополією та всією ГКЦ перейшло до Йосифа Сліпого, як його правонаступника. Він у своїй діяльності старався продовжувати справу митрополита Андрея на збереження цілісності Церкви та її адаптацію у новому політичному середовищі, зокрема він усвідомлював, що тогочасне керівництво держави прагнуло використати вплив та авторитет ГКЦ у своїх цілях, а особливо у припиненні національного Руху Опору, не раз закликаючи ієрарху ГКЦ вплинути та виступити із заявою про припинення збройної боротьби¹⁷. Проте духовенство ГКЦ всіма можливими шляхами старалися обходити ці накази, виконуючи їх формально. Станіславівський єпископ Григорій Хомишин до прикладу, коли опублікував своє пастирське послання «Всечесному духовенству та вірним, мир о Господі» виданому 13 листопада 1944 року, закликав вірних дотримуватись Божих

¹⁵ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 42.

¹⁶ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 42.

¹⁷ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 94.

Заповідей, осуджував вбивства невинних людей, проте не згадуючи при цьому учасників ОУН і УПА, так як того хотіло радянське керівництво¹⁸.

22 та 27 грудня 1944 року делегація ГКЦ прибула в Москві до керівництва Ради у справах релігійних культів. Делегацію греко-католиків очолив архимандрит Климентій Шептицький, котрого іменував новий митрополит ГКЦ Йосиф Сліпий, незважаючи на всі спроби НКВС нав'язати йому головою о. д-ра. Гавриїла Костельника, до якого митрополит Сліпий ставився підозріло. Також до делегації увійшли о. Іван Котів та о. Герман Будзінський. На зустрічі керівництво Ради заявило представникам ГКЦ, що на ГКЦ поширюється дія радянського законодавства про релігійні організації¹⁹. Проте зрозумілим є те, що схожого роду прохання не могли мати великих шансів на затвердження, оскільки навіть РПЦ не мала таких привілеїв. Зокрема, якщо брати до уваги, що положення цього меморандуму склалися, ще за часів Андрея Шептицького, то можна дійти висновку, що ці положення були програмою максимум на цій зустрічі. Голова Ради у справах релігійних культів І. Полянський прийнявши цей меморандум та користуючись нагодою знову підняв питання про сприяння ГКЦ проти дій українських повстанців, проте члени делегації всіляко намагалися уникнути відповідей на ці питання, що звісно не влаштувало керівництво²⁰.

Відтак під час другої зустрічі, котру відбулася 27 грудня 1944 року, І. Полянський дав таку відповідь на питання, котрі були озвученні у попередньому меморандумі, що в Радянському Союзі, всі релігійні організації, що діють мають однакові права і підпорядковуються існуючому закону про культу, і навіть для ГКЦ ніяких винятків не буде здійснюватися²¹.

Все змінилося після різдвяного послання Папи Пія XII (1944р.), котрого світ у ході війни вважав «святим героєм», оскільки Папа у своїх зверненнях закликав до миру і навіть сім раз протягом війни звертався до воюючих країн, щоб припинити цю бійню, що сам Гітлер двічі давав наказ, щоб зрівняти Ватикан

¹⁸ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 95.

¹⁹ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 41.

²⁰ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 96-97.

²¹ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 96.

із землею, проте потім його скасовував. Папа неодноразово надавав допомогу полоненим у концтаборах, що дало позитивний відклик серед воюючих країн. Проте тільки СРСР на чолі із Сталіним відмовились від допомоги²². І саме тоді Сталін зрозумів, що Католицька і Греко-Католицька Церква не готова взяти на себе ту роль, котру він виділив для них у своїй новій релігійній політиці²³. На думку І. Біласа, він вважав, що кінцевими намірами Сталіна стали однозначне знищення ГКЦ, яка на протигагу від РПЦ наважилася його застерігати, мов на Західній Україні потрібно обережно робити переміни беручи до уваги їхні особливості, крім цього відстоюючи власну державність, адже на його думку саме це сприяло створенню нових військових формувань на окупованих ним територіях, а це Сталін не прощав нікому²⁴. Так питання ГКЦ після оперативної розробки залишалось на постійному контролі в місцевих управліннях органів НКВС та НКВД, зокрема в директиві Львівського УНКДБ районним відділам від 27 січня 1945 року зазначалося, що багато священників греко-католицької церкви надають активну допомогу бандитським формуванням УПА переховуючи їх та забезпечуючи продовольством, а також надають інформацію про їхню обстановку по селах. Деякі з цих священників навіть надають свої квартири для проведення їхніх зборів, що дало нагоду посилити контроль та агентурну роботу щодо представників ГКЦ з метою виявлення та знешкодження противників радянської системи²⁵.

Так у лютому 1945 року можна було простежити зміну планів уряду СРСР, щодо ГКЦ завдяки критиці, що була виголошена на Помісному соборі, котрий відбувався у січні 1945 року в Москві, адже ці заяви фактично дали сигнал, щоб починати активну пропагандистську кампанію про ти Ватикану та ГКЦ²⁶. Відтак стає зрозумілим, чому Йосиф Сталін віддав наказ голові РСРПЦ Григорію

²² Див. Мизак Нестор. *Переслідування УГКЦ у 40-50-х роках ХХ ст.: Ліквідація і наслідки.* // Релігія та соціум, 44-45.

²³ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 43.

²⁴ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 98.

²⁵ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 98.

²⁶ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 43.

Карпову у лютому 1945 року розробити план в якому будуть детальні інструкції по ліквідації ГКЦ. І відтак уже 1 березня 1945 року Григорій Карпов у відповідності до пропозицій плану НКДБ УРСР дав зобов'язання усіх уповноважених РСРПЦ в областях Західної України, провести до 1 травня інвентаризацію усіх церков та монастирів, а також перереєстрацію усіх релігійних громад та священнослужителів, адже все це здійснювалось для того, щоб збирати компромат на багатьох священників²⁷.

Відтак в наслідок цих дій почалася ретельна підготовка до ліквідації ГКЦ, зокрема 15 березня 1945 року Григорій Карпов надіслав Йосифу Сталіну документ, який мав детальний план по знищенню ГКЦ з залученням до цього РПЦ. Цей план був затверджений Сталіном²⁸.

І саме в цей час Ярослав Галан під псевдонімом Володимир Росович друкує свій твір «З хрестом чи з ножем», котрий вийшов 6 квітня 1945 року в газеті «Радянська Україна» тиражем в 10 тисяч примірників, в якому була гостра критика спрямована на адресу ГКЦ та її співпрацю з нацистами, а в особливий спосіб на покійного митрополита Андрея Шептицького²⁹.

На початку цих подій греко-католицьким ієрархам пропонувалося «самим ліквідуватися», що включало їхній перехід до «державної церкви» - РПЦ, про це свідчать довгі перемовини, котрі відбувалися між главою ГКЦ Йосифом Сліпим та Кремлем, адже ГКЦ вважала, що ці переговори дають шанс на налагодження легального життя для ГКЦ у складі СРСР, проте радянська влада думала, що цими перемовинами вони переконують греко-католиків стати частиною РПЦ, але коли обидві сторони зрозуміли, що вони дивляться у різні сторони ці перемовини припинилися³⁰. Радянський уряд розумів, що він не може усунути усіх єпископів ГКЦ від так званого «возз'єднання» та опиратися лише на священників та вірних, котрі були в ініціативній групі, адже відсутність єпископату ГКЦ позбавляла

²⁷ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 102.

²⁸ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 48.

²⁹ Див. Мизак Нестор. *Переслідування УГКЦ у 40-50-х роках ХХ ст.: Ліквідація і наслідки.*, 42.

³⁰ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 50.

їхній задум легітимної складової. Зокрема, перехід єпископату ГКЦ в лоно РПЦ був би використаний радянською пропагандою та дозволив би завдати чергового удару по Ватикану, проте жоден із 5 ієрархів ГКЦ не пішов, і відтак у квітні 1945 року були прийнято рішення про їхній арешт³¹.

У ніч з 11 на 12 квітня 1945 року було заарештовано главу ГКЦ митрополита Йосифа Сліпого, а також єпископів: Микиту Будку, Миколая Чарнецького, Григорія Хомишина та Івана Лятишевського, та багато священників. Внаслідок цих, арештів ГКЦ залишилась без свого проводу та можливості на ведення повноцінного церковного життя, що дало можливість для внесення замішання в духовенство ГКЦ та без жодного шуму впровадити в управління ГКЦ Ініціативну групу, що допомогло би здолати організований спротив проти майбутнього «возз'єднання»³². Відтак була створена «Ініціативна група», яку очолили о. Гавриїл Костельник, котрий був парохом храму Преображення, що у Львові, о. Михайло Мельник – генеральний вікарій у Перемишльській єпархії та о. Андрій Пельвецький, котрий був деканом Гусятинський. Ідею обрати головою Ініціативної групи отця Костельника в радянської служби була не випадкова, адже був здійснений шантаж супроти нього, за його антирадянські виступи, арешт його сина та минуле двох інших синів, котрі були добровольцями дивізії «Галичина»³³.

28 травня 1945 року Ініціативною групою було спрямовані два звернення перше, до уряду Радянської України задля відповідного державного схвалення свого плану дій та схвалення її як «єдиного тимчасового церковно-адміністративного органу для керування існуючими греко-католицькими парафіями»³⁴, а друге звернення було направлене до усіх деканів в якому містилися усі пояснення та накази зокрема, що державна влада буде визнавати

³¹ Див. Данилушкин М. (ред). *История Русской Православной Церкви. От восстановления Патриаршества до наших дней*. Т.І. СПб 1917, 419.

³² Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 50.

³³ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 52; Поліщук Ніна. «Ліквідація, а не возз'єднання. – інтерв'ю з дослідницею процесу заборони УГКЦ у 1945-1947 роках, Світланою Гуркіною». 01.03.2019. //P risu.org.ua (09.12.2020).

³⁴ Див. Діяння Собору Греко-Католицької Церкви у Львові 8-10 березня 1946, Львів 1946, 16-19.

лише зарядження лише Ініціативної групи і більш нікого, тому радять їм повідомити усім священикам про можливість вступу в Ініціативну групу, де їм в канцелярії Преображенської церкви буде видане спеціальне посвідчення. В цю групу дозволялось вступати також і дякам³⁵.

У грудні 1945 року органами НКДБ УРСР було вирішено почати підготовку до Собору ГКЦ як єдиної форми організаційного закріплення ліквідації ГКЦ та возз'єднання її та РПЦ, зокрема Нарком С. Савченко просив у влади виділити 500 тисяч карбованців на проведення цього собору, на що в кінці січня отримав відповідь від В. Меркулова про те, що держава дає дозвіл на проведення собору та виділення понад 400 тисяч карбованців для його забезпечення³⁶.

Також для вищого рівня представництва ініціаторів проведення собору тих, що належали до духовенства, було прийняте рішення висвятити їх і сан єпископа. Про це представники Рад у справах релігій та РПЦ при уряді УСРС П. Ходченко та П. Вільховий просили патріарха Алексія, пропонуючи йому за кандидатів Мельника та Пельвецького, як тих, що зарекомендували себе надійними провідниками політики радянської влади та яких підтримував Костельник³⁷. Опісля всі разом (Мельник, Костельник та Пельвецький) відбули до Києва де, 22 лютого взяли участь у Літургії, котрі відслужив митрополит Київський і Галицький, екзарх України Іоанн з нагоди так званого «першого возз'єднання», де вони як представники Ініціативної групи перейшли в православну віру, та опісля цієї Літургії відбувся постриг Мельника та Пельвецького у монахи. Цього самого дня під час Вечірньої у Володимирському соборі, за участі інших вищих ієрархів Українського екзархату РПЦ відбувся акт наречення кандидатів до єпископського сану, а 24-25 лютого відбулася їхня єпископська хіротонія де, Пельвецького було призначено єпископом Станіславської, а Мельника – Самбірсько-Дрогобицької єпархій РПЦ³⁸. Сам

³⁵ Див. Діяння Собору Греко-Католицької Церкви у Львові 8-10 березня 1946, Львів 1946, 23-24.

³⁶ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 128.

³⁷ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 131; «Ліквідація, а не возз'єднання. – інтерв'ю з дослідницею процесу заборони УГКЦ у 1945-1947 роках, Світланою Гуркіною».

³⁸ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 132.

Костельник не міг претендувати на єпископську хіротонію, оскільки був одружений³⁹. Зокрема після їхніх єпископських хіротоній радянська влада старалася їм у всьому сприяти.

6 березня 1946 року, за два дні до проведення собору голова Ініціативної групи Григорій Костельник у власній квартирі зібрав нараду за участі 18 священників на котрій обговорили порядок засідань собору та урочистостей⁴⁰. Відтак з 8 по 10 березня 1946 року, що припало на п'ятницю-неділю Першого тижня Великого посту (перед неділею православ'я), був скликаний псевдособор на котрому стало зрозуміло, що собор на якому не був присутній жоден із єпископів ГКЦ не міг бути церковно-канонічним, адже Мельника та Пельвецького (як православних єпископів) врахувати не можна та і про їхній єпископський стан учасники «собору» не знали. Оскільки згідно з положенням церковного права на греко-католицькому соборі православні єпископи не могли бути присутні у статусі повноважних членів та з правом голосу⁴¹. На соборі здебільшого говорили лаконічно, проте невиразно коли презентували 232 учасників собору (216 духовних та 16 світських осіб) та від кого ці делегати прибули⁴².

8 березня 1946 року уже на першому ж засіданні відбулося голосування за ухвалу, котра була одна, проте складалася із 4 пунктів:

- Анулювати постанови Берестейської унії 1596 року.
- Відлучитись від Римської Церкви.
- Повернутися до «праотцівської» православної віри.
- Возз'єднатися з РПЦ в Радянському Союзі⁴³.

На соборі не було жодних тривалих дебатів і собор одразу ж одноголосно підтримав цю ухвалу, оскільки лише після голосування було виявлено, що серед учасників собору було два таємно висвячених єпископи: Мельник та

³⁹ Див. Мельник І. «Львівський собор» - спроба ліквідації УГКЦ // *zbruc.eu* (02.11.2020).

⁴⁰ Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 133.

⁴¹ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 65-66.

⁴² Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 66.

⁴³ Див. *Діяння Собору Греко-Католицької Церкви у Львові 8-10 березня 1946*, 43.

Пельвецький. Цікавим є те, що приготування до собору тривало 7 місяців, а свою справу він зробив за 6 годин, що нагадало радше сплановану акцію із церковний собор. Опісля собору почалося переслідування тих, що не стали «воз'єдинені», що змусило ГКЦ перейти у підпільне існування.

1.2 ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ РАДЯНСЬКИХ КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ЩОДО ДУХОВЕНСТВА.

Якщо говорити про початок діяльності радянських органів стосовно ГКЦ, то тут зразу ж проявляються розбіжності, адже одні говорять, що період переслідування ГКЦ почався після 17 вересня 1939 року і станом на 22 червня 1941 року ГКЦ вже була «матеріально пограбована і вбога з численними ранами на своєму організмі внаслідок арештів, терору та заслання вірних і священників», інші ж такі як Богдан Боцюрків, що радянська влада не зразу почала анти-унійну кампанію, спочатку надаючи повну свободу церковної діяльності за умови, щоб вони не говорили проповідей, котрі критикують радянську владу та поволі до них придивлялася надіючись, на якийсь спільний погляд⁴⁴.

В УДА СБ України зберігається директива НКВС СРСР №20177 від 15 вересня 1939 року, котра начебто підтверджує останню тезу науковців, адже Л. Берія дав вказівку, після вступу Червоної армії на територію Західної України та Білорусії, щоб арешти духовних осіб, особливо католиків поки що не здійснювати⁴⁵. Але ця пересторога не завадила співробітниками оперативних груп та місцевих апаратів НКВС поставити на греко-католиках клеймо як «контрреволюційний націоналістичний елемент»⁴⁶. Саме це стало причиною того, що у листопаді 1939 року УНКВС по Станіславській області завело справу із назвою «Чума», у яку попали близько 20 греко-католицьких священників та вірних, адже в управлінні з'явилися відомості про те, що 1932-1939 роках існувала клерикальна партія «Українська національна обнова» (УНО), ініціаторами створення якої були єпископ ГКЦ Григорій Хомишин та адвокат

⁴⁴ Пор. Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Документи радянський органів державної безпеки. Т.І. Київ 2006., 6; Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 123.

⁴⁵ Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Документи радянський органів державної безпеки. Т.І. арк. 6.

⁴⁶ Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Документи радянський органів державної безпеки. Т.І. арк. 7.

Йосип Назарук, а в її склад входили представники української «націоналістичної» інтелігенції, котрі вели агітацію спрямовану проти комуністичного руху та радянського уряду⁴⁷.

Опісля цього подібне очікувало Львівську область, де наприкінці грудня 1939 року УНКВС по Львівській області завело оперативну справу «Ходячие», де в основному під наглядом були очільники ГКЦ Галичини, зокрема такі постаті, як митрополит Андрей Шептицький, єпископи Іван Бучко та Микита Будка, пізніше до цього списку додали архімандрита студитів Климентія Шептицького, архиєпископа Йосифа Сліпого та інших священників (загалом близько 50 осіб), У цьому випадку увагу чекістів привернуло те, що очільники ГКЦ нібито проводять антирадянську політику під виглядом релігії, а з часом до того додалось вороже ставлення до приєднання західноукраїнських земель з УРСР⁴⁸.

У ніч з 11 на 12 квітня 1945 року було заарештовано главу ГКЦ митрополита Йосифа Сліпого, а також єпископів: Микиту Будку, Миколая Чарнецького, Григорія Хомишина та Івана Лятишевського, та багато священників, всього 33 особи. Їх відправили в тюрму по вул. Лонського, а відтак митрополита та владик відправили до Києва. Близько року відбувалося слідство над ієрархами ГКЦ, і їм всім прокуратура висунула звинувачення у зраді та допомозі німецьким окупантам, співпрацю з їхніми спецслужбами у часі Другої світової війни, участь у формуванні дивізії «Галичина»⁴⁹.

29 квітня 1946 року відбувся суд над затриманими владиками ГКЦ, проте судив їх військовий трибунал військ МВД ССРСР, котрий виніс владіці Микиті Будці вирок на 5 років каторжних робіт та 3 роки позбавлення громадянських прав (проте слідчий прокурор цей вирок оскаржував, як «надто м'який» і був відправлений у концтабори Казахстану, а саме Караганду. Там він і загинув від

⁴⁷ Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Документи радянський органів державної безпеки. Т.І. арк. 7

⁴⁸ Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т.І. арк. 7-8.

⁴⁹ Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ*. Львів 2008, 174.

важкої та виснажливої праці, моральних та фізичних знущань, голоду та холоду 1 жовтня 1949 року у віці 72 років⁵⁰.

Щодо митрополита Йосифа Сліпого то він уперше був ув'язнений, як вже згадувалося, разом із іншими владиками 11 квітня 1945 року та засуджений до 8 років важких робіт. Не один раз радянська влада хотіла всіма можливими способами переманити його на православ'я, проте митрополит був непохитний у своєму рішенні і не зрадив свою Церкву за що був знову засуджений в 1953, 1957 та 1962 роках. Разом митрополит Йосиф відбув 18 років заслання у концтаборах Сибіру та Мордовії⁵¹.

Якщо брати до уваги архівні кримінальні справи на митрополита Сліпого та на його оточення, окрім інших документів, то там містяться оригінали 48-ми протоколів його допитів, в котрих можна побачити, що з самих початків спілкування органів НКДБ з арештантом не складалося в потрібному їм руслі. Адже досить часто відповіді митрополита були набагато коротші, ніж запитання чекістів, тому здебільшого допити, що тривали багато годин могли вміститися на 1-2 сторінках тексту. В більшості випадків слідство на допитах вимагало від митрополита признатися у веденні антирадянської діяльності та підтримку українських націоналістів, але погодитися на таке, було би рівнозначне підписанню собі смертного вироку⁵².

Хоч і загальна тривалість допитів Сліпого і містить понад 200 годин, Глава ГКЦ не погодився підкоритися НКДБ та підписати текст зізнання, котрий пропонували вона, не зважаючи на тиск слідчих, умови перебування у в'язниці та не зважаючи на різні методи впливу, котрі звісно не були зафіксовані у протоколах допиту⁵³. Саме з його слів дуже чітко можемо побачити як діяли каральні органи щодо ГКЦ та греко-католицького духовенства зокрема.

1.3 ОСОБЛИВОСТІ ДУШПАСТИРСТВА В «КАТАКОМБНІЙ ЦЕРКВІ».

⁵⁰ Див. Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ*, 174-175.

⁵¹ Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ*, 168.

⁵² Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т.І. арк. 20.

⁵³ Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Т.І. арк. 20.

Завершення Львівського псевдособору 1946 року ознаменувало припинення діяльності та легального існування ГКЦ по всіх території СРСР, адже ГКЦ була ліквідована, а всі її вірні, духовенство та майно мусіло перейти до офіційної РПЦ. Не зважаючи на всі постанови «собору», значна частина греко-католицького духовенства до певної міри активний, а з часом і пасивний опір заходам радянської влади по ліквідації ГКЦ⁵⁴. З часом та частина духовенства та вірних, котрі не хотіли приймати рішень «собору» змушені були перейти в нелегальне становище, тобто в підпілля⁵⁵.

Богдан Боцюрків вважає, що Костельник не був прихильником псевдособору, проте попри шантаж збоку НКВД та те, що він вважав формальне з'єднання ГКЦ з РПЦ меншим злом, ніж повне знищення греко-католицького духовенства. Тому, щоб уникнути його навернення радянська влада вирішила його прибрати 20 вересня 1948 року за декілька метрів від свого будинку, звинувативши у цьому або агентів Ватикану або когось із українських націоналістів⁵⁶.

24 вересня 1949 року голова Ради у справах РПЦ Георгій Карпов написав секретну записку членам Політбюро ЦК ВКП(б) та безпосередньо Микиті Хрущову в якій повідомив, що: «Уніатська церква в п'яти областях УРСР (Львівській, Дрогобицькій, Станіславській, Тернопільській та Закарпатській), яка була в підпорядкуванні папи римського, на серпень місяць цього року зліквідована шляхом її приєднання до РПЦ»⁵⁷. Проте незважаючи на всі ці події псевдособор став початком народження нової – Катакомбної Церкви, адже вона стала найбільшою нелегальною Церквою у світі, а зокрема найчисельнішою спільнотою СРСР, котра попри всі її переслідування зуміла зберегти свою ідентичність та протистояти цілій радянській тоталітарній системі⁵⁸. Вона була у

⁵⁴ Див. Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква. Початки підпілля.*, 146.

⁵⁵ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 86.

⁵⁶ Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 124.

⁵⁷ Див. Бублик Т. (упоряд.). *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви.* Львів, 2012.

⁵⁸ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 87.

всіх суспільних прошарках, адже мала своїх єпископів, священників, монахів та монахинь та уміла творчо знаходити способи та засоби для свого існування в просто катастрофічних умовах, котрі в них були⁵⁹.

Саме тому період від 1946 року назавжди закарбується в пам'яті українців як час коли радянська влада брутально здійснювала насильство над їхнім сумлінням та вірою⁶⁰.

Голос Катакомбної Церкви дався чути одразу ж після того як ГКЦ ліквідували, адже деякі священники навіть не очікуючи арешту вступили у ряди УПА і тим заявивши про свою непримиримість із тою політикою, яку диктувала радянська влада⁶¹. Навесні 1947 року побачив світ «Душпастирський лист українських духівників-підпільників до українського народу у Світлий празник Христового Воскресіння», де всі ті, що перейшли в підпілля дали про себе знати заявивши: «Є ще пастирі, котрі не потрапили до рук Антихриста, котрі зараз у підпіллі продовжують своїм прикладом та запалом, кріплять, підбадьорюють до витривалості та невблаганної боротьби з найлютішим ворогом Української Церкви та народу»⁶².

Зокрема також важливим для Греко-Католицької Церкви був голос її Голови митрополита Йосифа Сліпого, котрий навіть перебуваючи в ув'язненні в сибірських тюрмах завжди старався підтримати своїх співбратів у священстві та вірних в своїх посланнях. Не забував митрополит і про тих священників, котрі пішли на «возз'єднання» з РПЦ написавши в кінці 1946 року своє пастирське послання «Заблудшим священникам во Христі – мир»⁶³. В цьому посланні митрополит дорікав їм участю у псевдособорі, одруженням тим священникам,

⁵⁹ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 87.

⁶⁰ Стасюк І. *Діяльність Української Греко-Католицької Церкви у підпіллі (1946-1989рр)* // www.ena.lp.edu.ua (01.11.2020), 225.

⁶¹ Див. Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 88-89.

⁶² Гайковський М (упоряд.). *Хресною дорогою. Функціонування і спроби ліквідації Української Греко-Католицької Церкви в умовах СРСР у 1939-1941 та 1944-1946 рр. Збірник документів і матеріалів.* (№182) Львів 2006, 459.

⁶³ Див. Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 89.

котрі були целібатами, оскверненням та маніпулюванням пам'яттю його попередника митрополита Андрея Шептицького⁶⁴.

Для своїх вірних ж митрополит Йосиф написав послання «Наша Церква» в якому докладно описав ознаки правдивої Церкви та провів паралелі в чому різниця між Католицькою та Православними Церквами. В цьому посланні митрополит також дав відповіді на питання, котрі тривожили його вірних, зокрема такі чи можна католику брати участь у православних богослужіннях та як правильно провадити своє духовне життя, коли поблизу немає греко-католицького священика⁶⁵.

Щодо ієрархії ГКЦ, то арештований у квітні 1945 року єпископат, щоб не лишати Церкву без проводу на час арешту залишав замість себе на місцях адміністраторів, котрі мали забезпечувати належне служіння та продовження життя для ГКЦ. Першим із арештованих ієрархів це зробив митрополит Йосиф Сліпий, котрий маючи відчуття, що Церкву будуть переслідувати (незадовго до власного арешту), призначити *sub secreto sigilli* чотирьох адміністраторів, котрі мали би його замінити: єпископів Микиту Бутку та Миколая Чарнецького, а також отців Климентія Шептицького (всі три управляли до 1947 р.) та Йосифа де Вохта (до своєї депортації в Бельгію у 1948 р.), котрі в цій послідовності виконували адміністрування до своїх арештів, відтак передаючи обов'язки наступним⁶⁶. Перед своєю депортацією о. Йосиф де Вохт передав обов'язки о. Івану Зятику⁶⁷, котрий був також і новим протоігуменом редемптористів, проте його також було арештовано 5 січня 1950 року. Після було поставлено одночасно о. Адріана Зафійовського (1946 році був арештований до 1956 року) та для

⁶⁴ Див. Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 89.

⁶⁵ Гайковський М (упоряд.). *Хресною дорогою. Функціонування і спроби ліквідації Української Греко-Католицької Церкви в умовах СРСР у 1939-1941 та 1944-1946 рр. Збірник документів і матеріалів.* (№176) Львів 2006, 444-450.

⁶⁶ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 94-95.

⁶⁷ о. Іван Зятник (1899-1952) – Священик-редемпторист. Увесь повоєнний час виконував обов'язки вікарія протоігумена редемптористів о. Йосифа де Вохта, а 1948 році після депортації о. де Вохта виконував уряд протоігумена та генерального вікарія ГКЦ. Помер під час катувань 17 травня 1952 року в Орлеазі (м. Братськ, Іркутська обл.). Беатифікований Папою Іваном Павлом II 27 червня 2001 р. (Див. Бубній М. «*Отець Іван Зятник*», *Редемптористи. Дев'яносто літ в Україні (1913-2003)*, упоряд. Я. Приріз. Львів 2003, 128-137.).

допомоги дано йому колишнього ректора Львівської духовної семінарії о. Івана Чорняка⁶⁸. Від 1956 року митрополитом Йосифом, котрий відбував покарання у поселеннях у Сибірі було сказано, що отці Адріан Зафійовський, Іван Чорняк та Василь Величковський мають разом вирішувати важкі питання, котрі стосуються Церкви. Опісля після свого звільнення із заслання та перед своєю примусовою поїздкою на Захід, а саме 4 лютого 1963 року митрополит Йосиф Сліпий у Москві в номері готелю таємно висвятив отця Василя Величковського на єпископа Луцького⁶⁹.

Щодо вірних, то насильне «возз'єднання» з РПЦ посягло гірку не згоду між духовенством та вірними, адже частина вірних змушена були іти за своїми священиками. Там де священик відмовлявся переходити на православ'я і з часом був арештований або депортований НКВС, вірні залишались йому вірні і відмовлялись визнавати православних священиків, котрих там призначала радянська влада, навіть після погроз про те, що вони замкнуть ці церкви, котрі будуть без душпастиря⁷⁰.

Саме ці парафії і стали основою для підпільної ГКЦ, адже в них вірні збирались, щоб спільно відправити Службу Божу без священиків або ж відкривали формально свої «незарєєстровані» Церкви, коли ж це було не можливим, то збирались біля замкненої церкви та під проводом церковного дяка або когось із старших парафіян співали Літургію⁷¹. Часом до таких громад, що були під проводом священика навідувався, хтось із підпільного духовенства для того, щоб посповідати, відправити Літургію та уділити Святі Тайни. Що ж стосується міст, то ті вірні, що відмовлялися від переходу у православ'я відвідували Римо-католицькі костьоли. У містах лише декілька священиків, котрі unikнули репресій влади, оскільки «пішли на пенсію» або ж пішли на звичайні роботи взялися за душпастирство вірних відправляючи Літургії та

⁶⁸ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 95.

⁶⁹ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 96.

⁷⁰ Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 126.

⁷¹ Див. Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 126.

уділяючи Святі Тайни у приватних помешканнях для обмеженого кола вірних, яким могли довіряти⁷².

Тож можна зробити висновок, ще не зважаючи на всі переслідування, котрі чинила радянська тоталітарна держава та псевдособор, котрий так би здавалося ліквідував ГКЦ вона отримала нове дихання та продовжила своє служіння, хоч вже і в підпіллі. Завдяки мудрим діям наступника митрополита Андрея Шептицького Йосифа Сліпого, котрий якнайкращими діями координував життя ГКЦ, щоб вона не залишалась без своєї ієрархії навіть під час тотальних арештів.

⁷² Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 127.

РОЗДІЛ II

СПЕЦИФІКА ДІЯЛЬНОСТІ ОТЦЯ ВОЛОДИМИРА СТЕРНЮКА В 1944-1963 рр.

Беручи до уваги феномен УГКЦ та зокрема постать Владики Володимира Стернюка, котра переростає національні межі України, адже він не тільки утверджував в українській свідомості дух глибокого розуміння вселенськості католицизму, але і став значною допомогою в процесі самоідентифікації українців в останній чверті ХХ століття⁷³. Саме життя та діяльність отця Володимира були наповнені ідейними основами українського християнського нонконформізму⁷⁴. Тож у цьому розділі буде розглянута душпастирська діяльність владика Володимира як священика підпільної «катакомбної» Церкви. Адже він як підпільний душпастир завжди знаходився під пильним оком НКВС, що з часом і привело його до арешту, засудження та ув'язнення, котре він провів серед суворих сибірських лісів, навіть там не забуваючи про Бога та своїх вірних. Але не зважаючи на всі ці події і його незламний дух він і надалі продовжував своє душпастирське служіння.

Після свого повернення він став не тільки ревним душпастирем, але і також людиною, котра працюючи на різних суспільних роботах ставала прикладом для наслідування, адже не зважаючи на пильні очі, котрі завжди за ним стежили і навіть у найважчі моменти він завжди старався виконувати і своє священиче служіння.

2.1 ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ОТЦЯ ВОЛОДИМИРА СТЕРНЮКА РАДЯНСЬКИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ

Як ми знаємо із попереднього розділу наступ на ГКЦ та її душпастирів почався із приходом на Західну Україну Червоної армії, проте на початках він був зовсім

⁷³ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*. Львів 2007, 15.

⁷⁴ Там само, 16.

непомітним. Під час тих подій о. Володимир знаходився серед своїх співбратів у монашестві – редемптористів у монастирі св. Климентія, що у Львові вул. Зибликевича (зараз носить назву Івана Франка). Саме при цьому монастирі була капличка названа в честь Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці, в якій о. Володимир мав змогу молитись, служити Божественні Літургії, проповідувати слово Боже та уділяти Святі Тайни⁷⁵. Як згадує владика Володимир у своєму інтерв'ю, що він був готовий до переслідування і розумів, що кожної хвилини за ним можуть прийти⁷⁶.

Після завершення війни, коли Західна Україна, незважаючи на Рух Опору і його підпільної боротьби все ж таки була піддана нечуваним репресіям та переслідуванням. Оскільки священник, монах чи вірних, котрий на той час перебував поза РПЦ, а тим паче, який здобув свою освіту у Західному цивілізованому світі та мав там нагоду сформуватися як особистість ставав для радянської влади №1 для його ізоляції від того суспільства, яке вони намагалися створити⁷⁷. Серед таких особистостей був і отець Володимир Стернюк, адже свою освіту він здобув у Бельгії, де перебував під опікою отців редемптористів, і там формувався, оскільки ще малим покинув батьківську хату та рідне село.

Тож після свого повернення до Львова в 1944 році із місій де він перебував разом із монахами-редемптористами на Волині, Станіславові та Тернополі він також потрапив під пильне око НКВС, оскільки був надзвичайно активним у своєму пастирському служінні⁷⁸. Тут отцю Володимиру досить важко було змиритися із діями радянської безбожницької влади проти Церкви, адже він віддавав себе повністю служінню та саме в Церкві вбачав засіб для морального очищення тогочасного суспільства та допомогу у його національному відродженні⁷⁹. Проте рішення Львівського псевдособору були протилежні, коли вирішили ліквідувати ГКЦ, адже отець Володимир був наочним свідком того,

⁷⁵ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 26.

⁷⁶ Стернюк вл. Володимир. Інтерв'ю від 28.12.1994 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-635, арк. 1.

⁷⁷ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 29.

⁷⁸ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*. Тернопіль 2005, 7.

⁷⁹ Там само, 7.

оскільки під час псевдособору переховувався на горищі в соборі св. Юрія⁸⁰. Адже після псевдособору велике число як священиків так і мирян виявили свою не згоду із рішеннями «Львівського псевдособору» пишучи листи та звернення до влади, саме таким був також і отець Володимир Стернюк, оскільки не міг терпіти всю цю фальсифікацію⁸¹. Він аргументував свою точку зору тим, що той собор не міг нікого ні до чого зобов'язувати, а тим більше, щоб він або хтось інший перейшов до російської церкви, адже якщо вони це хочуть, щоб люди йшли до їхньої церкви, то повинні би було прислати місіонерів, щоб вони тих людей переконували, а їх ніхто не переконував і не просив, просто всіх хто були незгідні відправляли на 5-10 років на Сибір⁸².

Оскільки, отець Володимир був активним душпастирем, тож завжди відчував на собі око енкаведистів, котрі за ним слідкували. Про всяк випадок, як згадує отець Володимир він завжди носив із собою чисту сорочку та мило⁸³.

2.2 ПЕРЕДУМОВИ ЗАСУДЖЕННЯ ТА УВ'ЯЗНЕННЯ 1947-1952 РР.

У певному часі опісля завершення Другої світової війни, почалася масова активізація українсько-націоналістичного Руху Опору задля важкої підпільної боротьби, оскільки вся Західна Україна після так званого визволення від німецької окупації та приходу на її терени «совєтів». Саме після їхнього приходу Галичина на собі відчула, що таке диктатура, оскільки була охоплена нечуваними репресіями та переслідуваннями свідомого та волелюбного українського суспільства, котрі почалися збоку радянської влади, адже майже кожного дня відбувалися арешти, вивози на заслання незгідних із політикою, яку диктувала радянська система, облави які відбувалися по всьому місті, часті несподівані нічні обшуки у власних помешканнях та багатогодинні допити в темних та пройнятих сирістю камерах органів НКВС. А якщо брати до уваги релігійні мотиви, то священик, монах чи звичайна людина, які не пішли на

⁸⁰ В пам'ять архієпископа Володимира Стернюка, Львів 2007, 5.

⁸¹ В пам'ять архієпископа Володимира Стернюка, 5.

⁸² Гаюк В. та ін. «Митрополит Володимир», Львів 1991, 11.

⁸³ Бублик Тарас. «Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!». До 110-ліття від дня народження Володимира Стернюка // gisu.org.ua (04.11.2020).

ланцюгу в радянській владі та не «возз'єдналася» з РПЦ чи навіть ставали на заваді, перед, під час та навіть після Львівського псевдособору, ставали для чекістів першочерговими кандидатами для їхньої ізоляції від суспільства, яке радянська влада поставила собі за ціль створити на території України, зокрема в Галичині як центрі культурного, релігійного та національно-свідомого середовища⁸⁴.

Зокрема надзвичайно важким у житті отця Володимира став 1947 рік, оскільки тоді коли сорокалітній отець Володимир Стернюк розуміючи усю важкість цих подій, і надалі був сповнений великого бажання служити для Христа та для свого монашого чину – редемптористів, якому віддав усе своє життя сповнюючи своє душпастирство⁸⁵.

Не зважаючи, на усі заборони зі сторони «совєтів», він і надалі продовжував хрестити дітей, вінчати подружжя, сповідати та причащати вірних та хоронити померлих, проте попри все його бажання змушений був запечатувати гріб у тарілці в яку насипали землю, та котру вже потім на цвинтарі люди висипали у могилу померлого, оскільки отець Володимир не міг супроводжувати похоронну процесію до кладовища, тому подальше поховання змушене було відбуватися уже без нього, адже знав, що за ним можуть слідкувати енкаведисти⁸⁶.

Відтак для того, щоб не привертати до себе зайвої уваги та не виділятися від інших цивільних людей, отець Володимир Стернюк, подібно як і інші греко-католицькі священники, що перебували у підпіллі був змушений шукати світську роботу для того, щоб мати засоби для свого існування, оскільки радянський уряд дуже пильно слідкував за тими, що не працювали і не був прихильно налаштований до ледащих⁸⁷. Для підпільного греко-католицького священника було важко, а інколи навіть і нереально знайти гідну роботу, адже їх могли взяти

⁸⁴ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 29.

⁸⁵ Шейко Олександр. «Слідами сповідника віри Володимира Стернюка». 16.04.20 // ichistory.org.ua (04.11.2020).

⁸⁶ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 28.

⁸⁷ Бублик Тарас. «Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!».

лише на мало престижні роботи, зокрема вони були змушені працювати на таких роботах як сторожі, кочегари, сантехніки та іншими звичайними робітниками.

Отець Володимир був одним із не багатьох кому пощастило, адже він завдяки своєму знайомому товаришу, котрий був викладачем в університеті влаштувався на роботу працівником читального залу студентської бібліотеки імені Івана Франка, що знаходилась по вул. Драгоманова⁸⁸. Там коли випадала така можливість він мав змогу займатися перекладом літератури з французької мови, проте нажаль довго пропрацювати йому там не вдалось, оскільки органи НКВД даремно часу не гаяли і вже давно вели за ним слідкування, адже навіть сам отець Володимир неодноразово відчував, що за ним постійно хтось стежить, саме тому нерідко, коли він ішов на роботу і помічав агента КДБ, котрий за ним слідкував, то старався негайно міняти звичний маршрут та іншими меншими вуличками в яких він міг «загубитися» для агента старався добиратися зі Збоїщ до вул. Драгоманова, де він і працював⁸⁹. Тому коли він 19 червня 1947 року⁹⁰ прийшов на роботу та побачив там агента, котрий на нього вже чекав біля читального залу він не здивувався, адже арешт не став для отця Володимира якоюсь несподіванкою, оскільки він давно це відчував, що це станеться⁹¹. Зокрема було дивно те, що його арештовували не під час якогось злочину, а під час читання літератури у читальному залі⁹². Як згадує отець Володимир, його могли заарештувати тільки на роботі, оскільки ніде по дорозі ніхто його злапати не зміг⁹³.

У 1940-1950-х роках органами НКВД по всьому місті були розміщені й обладнанні не великих розмірів тюремні камери для допитів, звісно про них мало хто знав, адже вони здебільшого були у непомітних місця, неочікуваних

⁸⁸ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 28.

⁸⁹ Бублик Тарас. *«Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!»*.

⁹⁰ Див. Додаток №1 «Ордер на арешт».

⁹¹ Пор. Бублик Тарас. *«Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!»*; Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 30.

⁹² *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 8.

⁹³ *Ціною власного життя*. Митрополит Володимир Стернюк. // www.youtube.com (05.11.2020).

будівлях, та замасковані під обманними вивісками так, щоб ніхто не знав, що там є насправді⁹⁴.

Для початку отця Володимира повезли на вул. Зелену, де по словах агентів там буцімто є міліцейське відділення, відтак саме там і відбувався перший допит отця Володимира⁹⁵. Незважаючи на те, що його затримали, офіційну причину затримання йому так не повідомили, адже не мали, що йому пред'явити тож, щоб обминути релігійну причину вони приховали її за «політичним злочином», таким як співпрацю з УПА, оскільки отець Володимир просто висповідав членів молодіжної групи «Бойовий загін “Галка”», до якої входило декілька юнаків шкільного та студентського віку, котрі створивши цю організацію просто проводили акції із збору коштів на амуніцію для українського підпілля⁹⁶.

А кримінальна справа через яку тих юнаків притягнули до відповідальності полягала у тому, що саме їх підозрювали у вбивстві людини, яка за їхніми словами співпрацювала із радянськими спецслужбами та була для них надзвичайно важливою. Тож отця Володимира допитували саме по цій справі, оскільки як їм відомо він перед Пасхою сповідав цих юнаків, зокрема серед них був також і рідний брат одного із отців, що належали до монашого згромадження редемптористів, як і сам отець Володимир. Цю інформацію агентам розказав один із хлопців на допиті, він також розказав їм, що отець Володимир окрім сповіді брав із них також клятву на вірність своїй державі та організації, а також хотів їхнього відречення від участі у консомолі⁹⁷. Проте, незважаючи на всі їхні слова отець Володимир сказав, що: «До мене приходять різні люди і в них на чолі не пише хто саме до мене приходить, чи це християнин з підпілля, чи монах чи юнак із націоналістичної організації, тож я їх собі не підбираю, адже вони приходять до мене за власним бажанням. Я не кажу заповнювати їм, якісь анкети, де були б вказані їхні прізвища, та інші дані тож я їх про це не питаю. Адже я як

⁹⁴ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 30.

⁹⁵ Див. Додаток №2 «Анкета арештованого».

⁹⁶ Бублик Тарас. *«Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!»*.

⁹⁷ Там само.

і кожний священник стараюся висповідати всіх хто цього потребує»⁹⁸. Але НКВД і надалі вимагало від отця Володимира розкрити таємницю сповіді, проте відкрита та чесно відповідь, котру отець дав їм не сподобалась, оскільки отець Володимир і далі наголошував на тому, що сповідь для католицького священника не вимагає від пенітента⁹⁹ його особистих даних, ані даних про його місце навчання, праці чи проживання. Проте ще більше слідчих розлютила відповідь отця Володимира, коли він сказав, що зрада таємниці сповіді заради політичних потреб є притаманне тільки для священників РПЦ, але ніяк не для греко-католиків¹⁰⁰. Тому після цього він став мовчати та не відповідав на жодне із тверджень, адже якщо би отець Володимир почав би погоджуватись або спростовувати свідчення хлопця, це означало би зразу сповіді на яку знаючи непохитний дух отця Володимира він би не пішов, тож він вирішив обрати тактику мовчання¹⁰¹.

Відтак серед ночі отця Володимира Стернюка енкаведисти вирішили перевезти отця Володимира машиною «чорний ворон» у підвальні приміщення управління Львівської залізниці, що знаходиться на розі теперішніх вулиць Гоголя та Листопадового чину, адже там вже була справжня в'язниця із справжніми камерами, котрі на той час уже були переповнені в'язнями¹⁰².

Саме у тих підвальних приміщеннях і почались справжні допити із застосуванням різних енкаведистських «методів». Зокрема енкаведисти хотіли дізнатися від отця Володимира інформацію про місце перебування генерала Тараса Чупринки (Роман Шухевич) та наявність зв'язку, котрий є між отцем Володимиром та ним. Проте отець Володимир відмовлявся та все заперечував, оскільки він не знав Романа Шухевича особисто, проте це не допомогло йому, адже енкаведисти думали інакше тому вирішили почали вже безперервні допити, які супроводжувалися побоями та катуваннями та котрі тривали вдень, а

⁹⁸ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*. 9.

⁹⁹ Пенітент – людина, яка сповідається.

¹⁰⁰ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 30.

¹⁰¹ Бублик Тарас. *«Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!»*.

¹⁰² Шейко Олександр. *«Слідами сповідника віри Володимира Стернюка»*; Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 30.

особливо вночі, оскільки думали що брак здорового сну допоможе їм дістати інформації¹⁰³.

Одного разу, коли проходив черговий допит слідчі вирішили привести «свідка» на очну ставку, мовлячи, що його колись ніби отець Володимир сповідав та домагалися від нього повторити акт Сповіді відкрито у їхній присутності, проте отець Володимир категорично відмовився, адже не міг витерпіти такого блюзнірства¹⁰⁴. Тому сказав був наступні слова: «Припиніть це безбожницький спектакль! Адже за канонічними законами Церкви сповідь є таїнственным актом. І кожен священник, зокрема і в Католицькій Церкві не мав би права розголошувати таємницю сповіді. Це огидно слухати. А щодо цього так званого свідка, що ви його привели, то я не можу остаточно ствердити, що я його сповідав»¹⁰⁵.

Далі отця Володимира переводять до сумнозвісного слідчого ізолятора МВД, що знаходився по вул. Сталіна (на даний момент це Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів, знаний як «Тюрма на Лонського»), там протягом декількох місяців і надалі продовжують відбуватися без численні багатогодинних допитів, котрі супроводжувались жорстокими побоями до неприємності, різними методами психологічного впливу і т. д.¹⁰⁶. Проте скільки б не старалися львівським слідчим не вдалося «вибити» ніяких зізнань із отця Володимира, тож не маючи ніякого вибору та не змігши підібрати потрібну їм статтю для засудження, вони були змушені відправити особову справу отця Володимира у Військовий Трибунал, що у Москві, де їм її допомогли знайти тож його там заочно «засудили» без ніяких зволікань, свідків та придержуючись лише власного розсуду. Тому вирок так званого «Особого совещання при МВД у Москві був наступним: п'ять років ув'язнення на каторжних роботах у

¹⁰³ Стернюк вл. Володимир. Інтерв'ю від 28.12.1994, арк. 4-5.

¹⁰⁴ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 31.

¹⁰⁵ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 9.

¹⁰⁶ Шейко Олександр. *Слідами сповідника віри Володимира Стернюка*.

віддалених районах СРСР. Тим місцем каторжних робіт для отця Володимира стало селище Єрцево, що у Архангельській області РРФСР¹⁰⁷.

В той час у своїй камері тюрми «на Лонського» отець Володимир готувався до свого захисту, оскільки думав, що його покличуть на засідання суду проте дарма, оскільки «справедливий» суд на той час вже був виніс вирок¹⁰⁸. Єдине чого серед того всього боявся отець Володимир це те, щоб його не відправили у старечий табір, оскільки він вважав, що там йому може прийти кінець¹⁰⁹. І от коли тюремне начальство збиралося вже нарешті вивезти засудженого з тюрми, щоб доправити на його місце, де він мав відбувати покарання, то слідчі змушені були призупинити цей процес та повернути його назад, оскільки у цій справі був знайдений факт, котрий був пов'язаний із родичкою провідника ОУН Степана Бандери, а саме з Любов'ю Возьняк-Лемик, котра доводилась дружиною Миколі Леміку – одному із головних постатей ОУН. Тож поки енкаведисти, ще не встигли відправити отця Володимир і він ще перебував у Києві його відповідно до цієї справи, вирішили також звинувати і у допомозі Любові Возьняк-Лемик із документами на її виїзд із СРСР, щоб збільшити термін засудження¹¹⁰. Тож, щоб «вибати» із нього зізнання у цій справі їхні допити також супроводжувались жорстокими катуваннями, котрі змогло зупинити лише голодування оголошене отцем Володимиром¹¹¹.

Буваючи дуже часто на допитах, отець Володимир все частіше усвідомлював те, що найбільшою причиною його допитів, та допитів іншого духовенства ГКЦ, що перебувають по різних тюрмах та зазнають катувань є те, що всі вони належать до структури Церкви, котру радянська влада проголосила поза законом та котру намагається стерти з лиця землі та пам'яті вірних, адже саме на ці теми отцю Володимирі нав'язували спілкування слідчі¹¹². Не

¹⁰⁷ Шейко Олександр. *Слідами сповідника віри Володимира Стернюка*.

¹⁰⁸ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 31.

¹⁰⁹ «Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі» // www.youtube.com (05.11.2020.).

¹¹⁰ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 9; Бублик Тарас. «Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!».

¹¹¹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 31.

¹¹² *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 10.

одноразово слідчі запитували отця Володимира і про Гавриїла Костелька, та його місце перебування проте, отець завжди відповідав, що не знає де він, оскільки не мав потреби із ним спілкуватися¹¹³.

Також цікавим фактом є те, що перебуваючи у київській в'язниці, що знаходилась на вул. Короленка, 33 він мав змогу зустрітися із архикнязем Вільгельмом Габсбургом, більше відомий за ім'ям Василь Вишиваний, котрий був полковником Січових Стрільців та в активний спосіб брав участь у військовий операціях української армії в 1919 році і підтримував стосунки із українськими націоналістами, за що і був засуджений радянською владою. Вони боялись прослуховування збоку енкаведисти, були змушенні між собою спілкувалися французькою мовою, адже лише в такий спосіб Вишиваний міг висповідатись, оскільки знав, що його можуть надовго засудити і не знати коли появиться така нагода, щоб посповідатися¹¹⁴.

Незважаючи на всі спроби енкаведисти додати ще років до терміну отця Володимира суд вирішив залишити попередній вирок – 5 років каторжних робіт. Опісля цих всіх подій в'язня Стернюка відправили у місце відбування свого покарання, яке суд також лишилось незмінним селище Єльцеве Архангельської області, оскільки саме там був розташований розподільний пункт, де відбувався збір усіх в'язнів та відтак кожного відправляли по тих таборах, де були потрібні робітники¹¹⁵. Отця Володимира було призначено у «трудоий» табір у якому він був змушений займатися лісозаготівельними роботами. Незважаючи на усю важкість та виснажливість робіт, котрі там були найбільше що допікало отцю Володимиру це знуцання кримінальних авторитетів, котрих керівництво табору заставляло знуцатись із священників¹¹⁶.

Попри все серед усіх тих неприємних моментів були і приємні зустрічі, оскільки саме у цьому таборі отець Володимир мав змогу зустрітися зі ще одним

¹¹³ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 10.

¹¹⁴ Бублик Тарас. «Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!».

¹¹⁵ *Ціною власного життя*. Митрополит Володимир Стернюк. .

¹¹⁶ Дмитрух Севаст'ян. *Життя як подвиг для Христа*, 31.

священиком-арештантом, ним став греко-католицький священик отець Михайло Грищишин¹¹⁷. Їхня зустріч була досить дивною, оскільки отець Володимир побачив в'язня, котрий збираючись на роботу, незважаючи на тріскучий холод, був без верхньої одежі, закутаний лише у простиню, на його ногах були легенькі тапочки в яких він йшов працювати на лісоповал. Отець Володимир вирішивши поспілкуватися з ним трошки ближче зрозумів, що отець Михайло вже втратив здоровий глузд, адже його слабкий організм не зміг витримати всієї непосильної праці, жаклих умов та знущання, котре завдавала таборова челядь¹¹⁸. Тож цього життєрадісного священика, котрим він був до табору, проте тут він втратив глузд, тож тюремне керівництво було змушене важкохворим повернути назад додому у Західну Україну, як невиліковного каліку¹¹⁹.

«І так серед усіх тих блощиць, котрі пили нашу кров вночі та праці лісоруба вдень я відбував свою кару» - згадує отець Володимир у своїх спогадах¹²⁰. Проте від важкої та непосильної роботи на лісозаготівлі отця Володимира врятував один із спів'язнів, котрий у тій місцевості виконував роль лікаря та зі слів отця Володимира був дуже благородною людиною, оскільки він вилікував його, коли після каторжних допитів, важкої дороги, а відтак титанічної праці, котра була стала причиною нервового та фізичного виснаження, яке з часом переросло у висипи по всьому тілі¹²¹. Тож саме цей лікар пізніше просив керівництво про те, щоб в'язня Стернюка призначили йому в допомогу як санітара, котрий повинен був перебувати під час роботи разом із в'язнями на лісних роботах та допомагати у випадку, якщо в когось будуть якісь травми чи поранення¹²².

Отець Володимир навіть перебуваючи серед в'язнів у тюрмі ніколи не був тим, що приховував свого духовного сану, адже до свого ув'язнення він був

¹¹⁷ о. Михайло Грищишин – парох села Ляцьке Велике (тепер село Червоне), що у Золочівському деканаті. Був заарештований 9 травня 1947 року. 8 вересня 1947 року його засудили в ОСО при МГБ ССРСР за статтею 54-3 та статтею 54-10 частини 2 УК УРСР до 8 років каторжних робіт. Був звільнений 23 серпня 1953 року. (Див. Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ.*, 196.).

¹¹⁸ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні.*, 11.

¹¹⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 31; *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 9.

¹²⁰ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 12.

¹²¹ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹²² Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 31-32.

досить відомим місіонарем та проповідником, а те, що отець міг би приховати цю інформацію могло би стати згіршенням для вірних, котрі там перебували, але також і велика відкритість могла нести у собі небезпеку та непередбачуваний ризик. До нього дуже часто в'язні приходили, щоб висповідатись і тут він інколи вагався, оскільки як священник отець Володимир не міг їм відмовити у сповіді, проте як людина він сильно переживав та мав страх, адже не знав хто зараз є перед ним, людина яка дійсно хоче посповідатись чи донощик або провокатор, який міг би на нього донести, що додало б клопоту отцю Володимирі¹²³.

Про схожий момент із тюремного життя отця Володимира згадує Олександр Кіцера¹²⁴, розповідаючи як одного разу серед ночі до отця Володимира на нари пробрався один із засуджених, який хотів висповідатись, оскільки, що керівництво тюрми має намір на днях його розстріляти. Тож отець Володимир не відмовив йому, він його висповідав та запричащав, і як йому стало відомо на наступний день його пенітент був розстріляний¹²⁵. Тож не зважаючи на такі умови утримання отець Володимир намагався виконувати його обов'язки як священника та душпастиря, зокрема молитви добового кола Богослужінь, які отець Володимир знав на пам'ять і при кожній нагоді буди на самоті він старався служити Божественну Літургію¹²⁶. Отець Володимир старався по можливості кожного дня служити Літургію, зимою правда рідше служив, оскільки було мало можливостей для того, тай вино містило мало спирту і на морозі часто замерзало¹²⁷.

Олександр Кіцера також згадує і про хід Божественної Літургії, адже вона відбувалася таким чином, що в неділю під час обіду він з іншими бажаними вірними йшов лягати на сонце, роблячи вигляд ніби вони засмагають і таким чином він служив для них Службу Божу, яка звісно не була співана і навіть не читана, а служили пошепки, час від часу озираючись чи ніхто не йде, та

¹²³ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹²⁴ Олександр Кіцера – професор медицини Львівського медичного університету.

¹²⁵ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹²⁶ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 32.

¹²⁷ Владика Володимир Стернюк. Інтерв'ю від 15.09.1993 / інтерв'юер Гудзяк Б. // АПЦ, спр. П-1-1-635.

причащалися з чаші, якою служив їм флакончик для ліків¹²⁸. Коли була краща можливість, то за престіл слугував зрізаний пень¹²⁹.

Коли отцю Володимирі нагода, щоб родина передала йому пакунки, то він здебільшого просив передати йому родзинки і тонко порізані сухарі, щоб не викликати ніяких підозр, оскільки він засипав у маленьку пляшечку родзинки, котрі заливав водою на цілу ніч – це було вино, а з сухарів вирізував частинці¹³⁰.

В його тюремному житті був також випадок, коли одного разу отця Володимира вірні попросили відслужити Божественну Літургію у хаті одного із місцевих жителів того селища. І ось коли він в призначений йому час приближався до місця призначення, то на дорозі побачив начальника першого відділу таборового управління, котрий поблизу стояв та вів спостереження за цією хатою. Проте це не злякало отця Володимира і він набрався сміливості рішуче направився до хати не зважаючи на нього. Прийшовши до хати почав служити Службу Божу. Не зважаючи на все те, спостерігач не наважився йому завадити, оскільки ніяких порушень закону, зокрема закону про релігійні культури він не виявив. Діти участі у відправі не брали, оскільки на той час їхня участь у релігійних відправах була заборонена законом. Тож відслуживши Богослужіння отець Володимир зробив для себе висновок, що інколи умови потребують і рішучих дій¹³¹.

Саме серед таких умов і проходили холодні, суворі, важкі та довгі сибірські ночі та дні 5-ти річного терміну заслання отця Володимира¹³², котрі він провів у важкій та титанічній праці, в тихих та невтомних молитвах, очікуючи на своє звільнення, яке відбулося 13 червня 1952 року¹³³.

¹²⁸ Див. Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹²⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 32.

¹³⁰ Там само, 32.

¹³¹ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні.*, 12.

¹³² Див. Додаток №3 «Висновок арешту».

¹³³ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 32.

2.3 ДУШПАСТИРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПІСЛЯВ'ЯЗНИЧНИЙ ПЕРІОД

Радянська влада вважала, що може знищити особистість, через допити у слідчих камерах, пересильних тюрмах та сибірських таборах, які очолювали кримінальні авторитети завдаючи шаленого тиску та каторжних робіт. Проте поглянувши на постать отця Володимира, котрий пройшовши все це не зламався, але ще більше скріпився у своїй вірі, що завдало краху цій системі. Він не зневірився, адже був переконаний, що немає такого місця чи обставин, які б завадили йому служити¹³⁴. Він і сам не міг повірити у те, що нарешті він може розпоряджатися своїми діями самостійно, без тюремних наглядачів, не будучи на важких сибірських роботах, де терпів знущання¹³⁵.

Відтак після свого звільнення 13 червні 1952 року він повертається до України, де спочатку проживав в однокімнатній квартирі свого брата о. Євстахія Стернюка, що знаходився по вул. Серафимовича на Погулянці разом із його родиною, котру вони винаймали у пані Прокопович в приватному будинку, оскільки його брат на той відбував заслання у таборах Воркути¹³⁶. Змушений він був проживати в брата певний час, адже 18 червня 1952 року він приїхавши у рідні Пустомити пробує там прописатися, проте з першого разу йому це не вдається¹³⁷. Але там він попадає в бюрократичне «зачароване» коло тоталітарного режиму, оскільки якщо ти не працював то тебе неможна було кудись приписати, а щоб влаштуватися на роботу було потрібно бути десь «прописаним», адже «прописка» давала можливість енкаведисти в любую пору дня чи ночі перевірити цю особу¹³⁸. Та навіть більше людина, котра відбувала в Радянському Союзі заслання, а зокрема заслання, котре базувалося на політичних статтях, завжди вважалася «ворогом народу». Також під це тавро

¹³⁴ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 32-33.

¹³⁵ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 12.

¹³⁶ Шейко Олександр. «Слідами сповідника віри Володимира Стернюка.»; Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 33-34.

¹³⁷ Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ.*, 185.

¹³⁸ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 33.

попадала і вся родина засудженого, оскільки усі вони вважалися «неблагонадійними» в очах тодішньої радянської влади та мали значні соціальні утиснення, не говорячи уже про постійний нагляд збоку енкаведистів¹³⁹.

Проте не зважаючи на всі біди він все ж прописується у рідних Пустомитах. Для нього це було найкращим варіантом, оскільки нікого з його родини вже там не було, адже батько і мати – померли, а сестри Оксана та Оріся давно емігрували із СРСР, тож тут не було нікого з родини кому могли би приписати штамп «неблагонадійного». З близької сім'ї залишився хіба його брат Євстахій, котрий як ми знаємо проживав у Львові та на той час знаходився на засланні¹⁴⁰.

Після прописки отець Володимир старався чимшвидше влаштуватися на роботу, але підпільному священику через його заслання влаштуватися на якусь гідну роботу було неможливо, а без роботи він не знаходиться, оскільки влада могла звинуватити його у «туніядстві», а це могло загрожувати йому новим терміном ув'язнення¹⁴¹. Він короткий час все ж проживав у Пустомитах, проте згодом все ж вирішив прописатися у Львові, оскільки йому важко було кожного дня добиратися із Пустомит до Львова на роботу. У Львові його згодилась прописати у себе в квартирі одна старенька полька. Квартирка була не велика 14 квадратних метрів зі спільною кухнею та вигодами і саме ця квартирка стала для нього в майбутньому і «митрополичими палатами», адже там він проживав аж до проголошення Незалежності України¹⁴².

Як згадує дочка підпільного священика отця Артемія Цегельського¹⁴³ пані Леся Крип'якевич – Цегельська, що коли їй було 18 років батько інколи посилав її із дорученнями для отця Володимира, то завжди пояснював правила

¹³⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 33.

¹⁴⁰ Там само, 33.

¹⁴¹ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹⁴² Овсяник Юлія. «Володимир Стернюк: Бог не вимагав більше» // zbruc.eu (05.11.2020).

¹⁴³ Артемії Цегельській – (1914-1985) – з 1914 по 1941 роки був сотрудником у місті Стрию. Був заарештований 16 січня 1946 року. Відтак 4 жовтня 1947 року засуджений ОСО при НКВД СРСР за статтею 54-10 частина 2 УК УРСР на 5 років каторжних робіт. Подальша доля невідома. (Див. Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ.*, 216.).

конспірації, оскільки за помешканням постійно стежили. «Найбільше мені кинулось в очі, що отець жив у маленькій кімнатці в якій був маленький престолик на ньому був кивот, вишиті подушки та рушники, котрі були на іконах, біля стіни на якій висів було ліжко» - каже п. Леся¹⁴⁴.

Згодом отець Володимир змушений був приховати факт своєї політичної судимості, оскільки мав нагоду влаштуватися сторожем у Львівський Трест зеленого господарства, що у парку Зимна Вода. Під час обідньої перерви відпочивав у невеликій стайні де утримували двох коней для роботи у парку¹⁴⁵. Єдиною доброю новиною для отця Володимира було те, що недалеко від цього парку мешкали його знайомі в яких час від часу підчас своєї обідньої перерви міг відслужити Службу Божу. З часом начальство тресту побачивши в особі їхнього сторожа Володимира Стернюка високо освічену людину, взяли його на посаду обліковця на Скнилів. Проте ця робота була не для нього, адже потрібно було відповідати за певні матеріальні цінності, а в час тотальної безвідповідальності та інколи і нечесності збоку працівників, тож звільняється з цього Тресту та шукає нове місце праці¹⁴⁶.

Пошуки нової роботи тривали не довго, оскільки завдяки старанням дочки одного священика (Олександр Шейко та о. Севастіян Дмитрух вказують, що влаштуватися на роботу йому допомогла дочка священика із с. Наварії, проте «Живе телебачення згадує, що дочка отця із Глинян) його влаштовують санітаром на станцію «Швидкої допомоги», де він має змогу жертвовно допомагати хворим і як санітар та по можливості і як священик. Зокрема отець Володимир згадує момент, коли він на початках своєї праці навіть у присутності лікаря охрестив немовля, котре вмирало, капаючи на його голову воду із намоченої вати та тихенько промовляючи формулу із Святої Тайни Хрещення¹⁴⁷.

¹⁴⁴ Шейко Олександр. «Слідами сповідника віри Володимира Стернюка».

¹⁴⁵ Стернюк вл. Володимир. Інтерв'ю від 28.12.1994., арк. 14.

¹⁴⁶ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 34.

¹⁴⁷ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 34.

Робота на «Швидкій допомозі» була не найгірша, оскільки багато інших підпільних священиків працювали і на важчих та гірших роботах¹⁴⁸. І саме тут він також починає оволодівати фельдшерськими здібностями та завдяки своїй добрій базовій освіті починає навчатися на фельдшерських курсах, оскільки під час своєї праці на посаді санітара склав про себе враження як дуже сумлінного, старанного та незамінного працівника, тож керівництво лікарні дало йому довідку, що він працює фельдшером і на основі цієї довідки він зміг поступити на навчання. Навчання в нього відбувалося на заочному відділенні у Львівському базовому медичному училищі №1, що по вул. П. Дорошенка, 70 (тепер це Львівський медичний коледж ім. А. Крупинського), котрий успішно закінчує 1959 році¹⁴⁹. Саме під час свого навчання на цих курсах отець Володимир мав нагоду познайомитися Йосифом Головачем, котрий пізніше стане єпископом на Закарпатті¹⁵⁰.

Професор Богдан Ковалів¹⁵¹, згадуючи про отця Володимира у часі говорить, що досі пам'ятає зошити отця Володимира в яких він писав свої завдання, адже відповіді на завдання в його зошитах не помішалися в звичайний зошит на 24 аркуші, тож отець Володимир використовував певну хитрість зшиваючи два зошити до купи, щоб мати більше місця на завдання, і саме по таких зошитах можна було впізнати працю отця Володимира. Також професор згадує, що його відповіді вражали його, адже вони були феноменальні та ґрунтовні, що його мудрість та завзяття до навчання відрізняли його від інших студентів¹⁵².

Свою лікарську практику отець Володимир уміло поєднував із пастирським служінням, як він сам згадує, що: «Часто вечорами, коли всі лікарі йшли на відпочинок, я тихенько прокрадався до хворих у палати, щоб уділити їм

¹⁴⁸ Михайлик Анатолій. «Наш крайнин – митрополит УГКЦ Володимир Стернюк: портрет на тлі епохи або людина, яка зламала систему». Пустомити 2019, 18.

¹⁴⁹ Шейко Олександр. «Слідами сповідника віри Володимира Стернюка».

¹⁵⁰ Бублик Тарас. «Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!».

¹⁵¹ Богдан Ковалів – професор медицини, викладач Львівського медичного коледжу.

¹⁵² Див. Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

духовну поміч, когось посповідав, когось запричащав¹⁵³. Завдяки своєму особливому розкладу робочих та вихідних днів отець Володимир мав змогу віддаватися своїй підпільній душпастирській праці і поза лікарнею, адже він їздив у міста та села, де не було священників та ходив там ночами, щоб його ніхто не бачив, і уділяв чи то хрестини чи то шлюб для тих, що просили часто відправляв Святу Літургію та сповідав¹⁵⁴.

Парафіянин храму свв. Ольги і Єлизавети пан Микола Третяк розповідає про свою зустріч із отцем Володимиром так:

Що одного недільного ранку, батьки сказали мені, що сьогодні ми не підемо на Літургію до Польської Катедрі, оскільки священник прийде додому. Мама з бабцею накрили стіл білою скатертиною, тато повішав над тим столом ікону Христа, запалили свічки, а вікна закрили шторами. Через деякий час почувся дзвінок у двері і батько пішов відчинити та повернувся із якимось чоловіком. Його представили як отця Володимира. Відтак отець почав сповідати, а відтак після сповіді відслужив читану Літургію, на якій я мав змогу прислужувати. Опісля Літургії ми мали сніданок, а після сніданку отець Володимир навчав нас катехизму. Як я пам'ятаю отець відвідував нас приблизно раз на два місяці¹⁵⁵.

Також ті, що мали змогу працювати разом із отцем Стернюком на «Швидкій допомозі» згадують його особливу сумлінність у ставленні до пацієнтів, зокрема його намагання послабити їхню фізичну біль та підтримати їхній дух добрим словом. Проте, щоби не ставалося він також не міг відмовити пацієнтам і у духовній допомозі, коли вони зверталися до нього із проханням чи то про сповідь, чи то дітей похрестити, чи то дати шлюб молодят. Коли ж йому через роботу це не вдавалося здійснити в день, тоді він старався задовільнити ці потреби вночі, щоб його вірні не залишалися без духовної опіки¹⁵⁶.

Сестра Антонія Качмар¹⁵⁷, згадує про один епізод із життя фельдшера Стернюка, як отець Володимир їхав на виклик до одного свого родича, який був важкохворий в Лісневичі, що поблизу Пустомит, і їх по дорозі зупинили енкаведисти і сказали до отця Володимира, куди він їде, адже він є священником,

¹⁵³ Шейко Олександр. *«Слідами сповідника віри Володимира Стернюка»*.

¹⁵⁴ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 35.; Шейко Олександр. *«Слідами сповідника віри Володимира Стернюка»*.

¹⁵⁵ Шейко Олександр. *«Слідами сповідника віри Володимира Стернюка»*.

¹⁵⁶ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 13.

¹⁵⁷ с. Антонія Качмар – підпільна монахиня, зв'язкова вл. Володимира Стернюка.

а він сказав, що він працює фельдшером і є на державній роботі, тож його не затримували і пропустили¹⁵⁸.

Із звісткою про смерть Сталіна в Галичині почалися масові перегляди справ в'язнів засуджених із політичних міркувань. Зокрема в цей ж період почали повертатися із заслання деякі священики, що правда їх було мало, адже багатьом із них було заборонено повертатися у Західну Україну, інші ж продовжували відбувати присуджене їм покарання¹⁵⁹. Часом пізніше, а саме 1955 року із свого заслання до Львова повертається ієромонах Василь Величковський¹⁶⁰, котрий спочатку були засудили до смертної кари, проте з часом пом'якшили вирок на довічне ув'язнення¹⁶¹. Відразу після свого повернення отець Василь як редемпторист-місіонер починає почав свою активну душпастирську діяльність не дивлячись навіть на можливість його другого арешту. Згодом у 1959 році йому цілком таємно доручають виконувати обов'язки єпископа «катакомбної» Церкви¹⁶².

Одна із важливих подій того часу відбулася у січні 1963 року, коли завдяки постійним клопотанням Ватикану, радянська влада дозволила повернутися із заслання Главі ГКЦ митрополиту Йосифу Сліпому. Від так митрополита Йосифа було доправлено до Москви, оскільки саме там на нього вже чекав посланець із Риму – отець Ян Віллебранс¹⁶³, котрий мусів опікуватися митрополитом передбачаючи усілякі можливі небезпеки, котрі могли би загрожувати життю митрополита¹⁶⁴.

Діставши вістку про те, що митрополит Йосифа звільнено, проте він не буде на довго залишатися в країні, оскільки відправляється до Риму, прибуває до Москви, отець Василь Величковський зумів зустрітися із митрополитом у готелі,

¹⁵⁸ Див. Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹⁵⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 35.

¹⁶⁰ Василь Величковський (1 червня 1903 – 30 червня 1973 рр.) – єпископ «катакомбної» Церкви, очолював ГКЦ з 1963-1972 рр. 27 червня 2001 року Папою Іваном Павлом II проголошений блаженним. (Див. *Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І. Єпископ-Ісповідник*, Канада 1975.).

¹⁶¹ *Редемптористи, 90 літ в Україні*, Львів 2003, 94.

¹⁶² Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 35.

¹⁶³ о. Ян Віллебранс – Голландський священик, член секретаріату по єдності християн II Ватиканського собору.

¹⁶⁴ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 35.

де митрополит Йосиф Сліпий висвячує його на єпископа та покладає на нього обов'язок управління Церквою у час глибокого підпілля і його відсутності¹⁶⁵. Митрополит Йосиф прийняв таке рішення, оскільки на той час вже не було живих інших владик, а через свій від'їзд хотів, щоб канонічна діяльність ГКЦ не була припинена, тож отець Василь Величковський повертався до своєї пастви вже висвяченим єпископом¹⁶⁶, та призначеним Місцєблюстителем Глави Греко-Католицької Церкви в Україні¹⁶⁷.

Отець Володимир Стернюк дуже добре знав владика Василя Величковського, адже вони разом були редемптористами та провадили спільні місії на Волині, молились в одних монастирях як в Станіславові так і в Тернополі¹⁶⁸. Тож коли влітку 1964 року владика Василь почав відчувати на собі стеження радянської влади він почав роздумувати над тим, щоб обрати та висвятити єпископа-помічника, котрий би у випадку його арешту зміг би взяти на себе провід Греко-Католицькою Церквою, тож його вибір впав на добре знайомого йому редемпториста отця Володимира Стернюка¹⁶⁹. Саме ця архиєрейська хіротонія стане ключовою та рішучою у подальшому житті ГКЦ та дасть новий поштовх до боротьби за її легалізацію.

Не зважаючи на всі випробування, котрі випали на долю отця Володимира Стернюка і багатогодинні допити, і важкі побої, і арешт та заслання у сибірські ліси, котрі були сповнені різної титанічної праці та жорстоких знущань збоку наглядачів. Він не здався, а з Божою поміччю пройшов усе, що було йому приготоване не зрікся своєї віри та свого народу.

Навіть після свого повернення він не пішов на спочинок, проте з подвійний запалом працював на Христовій ниві будучи добрим пастирем для своїй вірних. Він став незламним прикладом як для людей з якими працював на цивільній роботі так і для своїй вірних, котрі завжди могли звернутися до нього знаючи,

¹⁶⁵ Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні.,14.

¹⁶⁶ Там само,14.

¹⁶⁷ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 36.

¹⁶⁸ Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні.,14.

¹⁶⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 36.

отець Володимир Стернюк ніколи їм не відмовить. Завдяки цьому постать отця Володимира стала новим подихом свіжості для переслідуваної та знедоленої всіма випробуваннями ГКЦ.

РОЗДІЛ ІІІ

ВОЛОДИМИР СТЕРНЮК АРХИЄПИСКОП ТА МІСЦЕБЛЮСТИТЕЛЬ ГЛАВИ УГКЦ.

З моменту єпископської хіротонії постать владики Володимира Стернюка набула ключового значення у розвитку на той час все ще підпільної ГКЦ. Адже владики Володимир Стернюк пройшовши переслідування каральними органами НКВС, відсидівши тюремне ув'язнення та активно провадивши підпільну душпастирську діяльність як священник добре знав, як потрібно провадити ГКЦ, щоб вона пройшла свій шлях до «Воскресіння», а саме вийшла з підпілля. Він будучи єпископом завжди дбав про майбутнє покоління виховуючи в них не тільки душпастирів, але мучеників, котрі готові були йти на різні виклики, котрі перед ними повставали. Оскільки владики Володимир завжди любив говорити, що йому не потрібні священники, адже він не має церков, проте йому потрібні мученики, котрі будуть готові йти туди, де Господь їх покличе.

3.1 АРХИЄРЕЙСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЛАДИКИ ВОЛОДИМИРА СТЕРНЮКА У 1964-1972 РОКАХ

Після того як Голова ГКЦ Митрополит Йосиф Сліпий доручив отцю Василю Величковському управління Церквою, оскільки не було нікого з інших владик, котрим би Митрополит Йосиф зміг доручити це завдання, адже сам Митрополит був на засланні. Все це було для того, щоб канонічна діяльність ГКЦ не припинялась. Відтак Митрополит Йосиф в січні 1963 році звільнився із заслання та прямував до Ватикану, по дорозі в Києві в готельному номері висвятив отця Василя Величковського на єпископа¹⁷⁰, проте владики Володимир згадує, що висвячення отця Величковського відбувалися не в Києві, а у Львові в коридорі готелю «Інтурист»¹⁷¹, також і Блаженніший Любомир Гузар у своєму інтерв'ю каже іншу версію, що владику Василя висвячували у готелі, але в Москві, під

¹⁷⁰ Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні.,14.

¹⁷¹ Пор. Крупчик Л. Інтерв'ю від 28.12.1994., 16-17.

шум радіо-програвачів, щоб не було чути його слів та слів молитви¹⁷². Цієї версії також дотримується і отець Тарас Бублик та Олександр Шейко у своїх дослідженнях¹⁷³. Тож до своєї пастви в Україну вже як дійсний єпископ ГКЦ¹⁷⁴.

Після всіх цих подій владика Василь почав підшукувати собі наступника, оскільки відчував на собі, що радянські органи стежать за ним і можливо скоро його заарештують. Тому весною 1964 року в отця Володимира Стернюка відбулася розмова із настоятелем ЧНІ отцем Филимоном Курчабою, який повідомив його, що владиці Василю потрібен помічник та чи не погодився він би взяти на себе ці обов'язки¹⁷⁵. Оскільки владика Василь перше пропонував йому стати помічником, проте він був настоятелем ЧНІ і не міг взяти на себе ще одного тягара тому і порадив владиці Василю на місце помічника отця Володимира¹⁷⁶.

Спочатку отець Володимир вагався, адже до кінця не знав чи зможе справитись із поставленими на нього обов'язками, оскільки він працював і ще на цивільній роботі, а до пенсійного віку йому бракувало декілька років. Але отець Володимир відчував, що він має обов'язок перед Церквою, оскільки греко-католицьких священників нажаль було мало, тож він погодився на пропозицію владики Василя¹⁷⁷.

Тож 2 липня 1964 року отримує єпископські свячення з рук все ж того владики Василя¹⁷⁸, та стає титулярним єпископом Перемишльської єпархії та його єпископом помічником¹⁷⁹. Відтак отець Володимир ще протягом трьох років був змушений поєднувати єпископське служіння із цивільною працею¹⁸⁰.

¹⁷² Блаженніший Любомир Гузар. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635, арк. 1.

¹⁷³ Пор. Бублик Тарас. *«Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!»*; Шейко Олександр. *«Слідами сповідника віри Володимира Стернюка»*.

¹⁷⁴ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 14.

¹⁷⁵ Пор. Владика Филимон Курчаба. Інтерв'ю від 02.06.1993 / інтерв'юєр Смолюк С. // АПЦ, спр. П-1-1-142.; Див. *«Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні»*, 14.

¹⁷⁶ Владика Филимон Курчаба. Інтерв'ю від 02.06.1993

¹⁷⁷ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 14.

¹⁷⁸ Бублик Тарас. *Митрополит Володимир Стернюк і відродження УГКЦ*// Володимир Стернюк – *«Я робив те, що міг. І більше на ніщо не дивився»* / упоряд. Руслан Піх. Львів 2018, 83.

¹⁷⁹ Отець Богдан Смух. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635, арк. 1.

¹⁸⁰ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 14.

Нелегальний статус ГКЦ значно обмежував владу Володимира у здійсненні його адміністративного служіння тому, новий єпископ підпільної ГКЦ розуміючи, що бракує нових священиків, вирішує сам розпочати ретельну підготовку майбутніх священиків, тим самим продовживши справу владики Миколая Чарнецького, який одним з перших серед греко-католицьких єпископів, які повернулися із заслання почав дбати про майбутніх душпастирів¹⁸¹. Тож до владики Володимира почали приходити різні молоді люди між якими були і студенти вишів, і ті, що вищу освіту вже мали здобуту і молоді підпільні монахи, адже усі вони хотіли стати греко-католицькими священиками¹⁸².

Як згадує отець Мирон Палчинський у своєму інтерв'ю, що ще у 50-тих роках, ті молоді люди, як у собі відчували покликання до священничого життя починали у малі гуртки та зустрічалися із священиками, котрі недавно повернулися із сибірських заслань, адже у них бачили істинних душпастирів. Самі ці священики давали цим молодим людям науки та початкові знання із історії ГКЦ, її структури, розповідали їм про покликання до монашого та священничого служіння, а також і про суть самого священства. Зокрема дещо пізніше отці Адам Муроваський, Михайл Винницький, Євстахій Смаль ЧНІ, Дем'ян Богун, Іван Чорняк та Єронім Тимчук почали викладати їм перші конкретні богословські предмети, крім того писали із цих предметів коротенькі конспекти, щоб студенти могли їх поширювати між собою та користати із них, проте основним підручником для навчання у цих гуртках був посібник отця Франца Шпіраго¹⁸³.

Проте у підпіллі це виявилось не так то і легко, оскільки тут було багато обмежень, адже був брак у підручниках з богослов'я та історії Церкви. Також не було і підручників, котрі б були написані українською мовою, оскільки вся церковна уніатська література видана церковною владою була заборонена та знищувалась, а ті книги, котрі були надруковані латиською або іншими мовами

¹⁸¹ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹⁸² Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 41.

¹⁸³ о. Мирон Палчинський. Інтерв'ю від 02.05.2005 / інтерв'юер Кутянська Г. // АПЦ, спр. П-1-1-635, арк. 1.

не використовували, оскільки молоде покоління не володіло тими мовами, тож владика Володимир маючи досвід перекладу літератури, ще з часів праці в читальному залі бібліотеки, вирішив взятися за цю справу¹⁸⁴.

Проте ця праця забирала у нього багато часу, оскільки владика змушений був ще ходити до праці цивільної, тож підготовкою українських підручників займався пізніми вечорами або у вихідні дні, а також важким було те, що владиці бракувало знань із української термінології, адже він з підліткового віку перебував у Бельгії, де і здобував свою освіту французькою мовою¹⁸⁵. Не один раз коли підручники вже були готові, то виникали певні труднощі, адже одного разу владика Володимир вирішив дати ці підручники в користування одному семінаристу, який на той час навчався також і в одному з львівських вузів. І ось коли він навчаючись по цих підручниках почув, що у багатьох священиків на квартирах провели обшуки, він не повернув їх владиці, але щоб убезпечити себе вирішив їх спалити. Нажаль ці підручники були лише в єдиному тож владиці Володимирі довелось знову сісти за важку працю над підручниками¹⁸⁶. Проте і другий раз був невдалий, оскільки коли він завершив свою роботу вдруге, то на цей раз вже прийшли з обшуками до нього самого, і ось коли він вже втретє написав ці підручники, то йому вдалося на друкарській машинці зробити більше копій і таким чином зробив підготовку майбутніх священиків можливою¹⁸⁷.

Владика Володимир з особливою обережністю ставився до відбору майбутніх кандидатів до священства, тож перш ніж допустити молодого юнака, студента чи навіть монаха до навчання у підпільній семінарії та здобуття богословської освіти владика Володимир уважно вивчав та перевіряв особу кандидата, зокрема із кожним із цих кандидатів владика особисто проводив розмову в якій вивчав його погляди, глибину віри та стан його психіки, владика не раз говорив, що йому не потрібні священики, оскільки він не має храмів, а йому потрібні мученики, котрі не зважаючи на постійний тиск зможуть

¹⁸⁴ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні.*, 16.

¹⁸⁵ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹⁸⁶ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні.*, 16.

¹⁸⁷ Там само, 16.

провадити Христову Церкву¹⁸⁸. Адже владика Володимир відчував велику відповідальність перед Церквою за тих кого він навчає та згодом уділить свячення для служіння у катакомбні ГКЦ¹⁸⁹. Зокрема владика часто приймаючи іспити з богословських предметів, а особливо з морального богослов'я та догмати любив відправляти студентів на повторну здачу іспиту кажучи їм: «Іди, сину, ще повчи. Це важливо як для тебе так і для Церкви», проте коли він це говорив завжди дивився доброзичливо та усміхався¹⁹⁰.

У 1967 році Владиці Володимирі виповнюється 60 років, що дає йому змогу оформити пенсію та піти на заслужений відпочинок у державній роботі, адже обов'язки єпископа-помічника потребували багато часу, що він і зробив. Тож працівники соціального забезпечення нарахували йому 15 років трудового стажу як робітнику в зеленому тресті в якому він працював сторожем та як медичному працівникові, оскільки душпастирська праця як священика до та після війни до уваги не бралася, тож пенсія не була великою. Єдиним його багатством була його бібліотека, котрою він володів, проте під час обшуків енкаведисти і її забрали та так і не повернули, тож надалі він тримав її у знайомих на квартирі¹⁹¹.

Проте вже починаючи із жовтня 1968 року відбулося посилення гоніння уніатів на теренах Західної України, оскільки Управління Львівської прокуратури 18 жовтня 1968 року провели квартирні обшуки одночасно в одинадцятьох священиків та двох єпископів греко-католиків в самому тільки Львові¹⁹². Серед них були: Василь Вороновський, Филімон Курчаба, Петро Васишин, владика Василь Величковський, владика Володимир Стернюк та інші. Все, що в їхніх квартирах мало відношення до релігії одразу вилучали: ризи, образки, релігійну літературу, хрести, свічки, вино та навіть гроші¹⁹³.

¹⁸⁸ Див. Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

¹⁸⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 42.

¹⁹⁰ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 42.

¹⁹¹ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 16-17.

¹⁹² Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ.*, 156.

¹⁹³ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 17.

Також обшуки та допити не припинялися і протягом 1969 року. За декілька місяців тільки в самого владика Володимира Стернюка було проведено три обшуки. Зокрема в отця Ігнатія Цегельського¹⁹⁴ слідчі забрали друкарську машинку, магнітофонні записи та священничі ризи. Під час проведення обшуків правоохоронці старалися їх провокувати, оскільки поводитись брутально, адже вони топтали ікони, нищили документи та не записували до протоколу багато вилучених речей¹⁹⁵.

А за два роки справджується передбачення Владика Василя, щодо його арешту, оскільки 27 січня 1969 року¹⁹⁶ органи КГБ навідалися із обшуками в його помешкання та забравши безліч речей як докази та звинувативши його в антидержавній діяльності арештувало його самого присудивши 3 роки тюремного ув'язнення¹⁹⁷, котре він відбував у Краматорську, що на Донбасі¹⁹⁸.

Одразу ж після арешту владика Величковського органи КГБ взяли під своє пильне око і владика Володимира, його квартира №19 на третьому поверсі по вул. Чкалова 30 була під цілодобовим наглядом, біля під'їзду постійно перебували підозрілі особи, котрі приглядалися до кожного хто підіймався на третій поверх, а самого владика Стернюка впродовж місяця кожного дня викликали на допити, садили в пустій кімнаті, де був тільки стілець і просили почекати, як згадує владика від того всього можна було зійти з розуму¹⁹⁹. Це все довело його до повного морального та фізичного виснаження, що він одного разу просто встав і сказав пану Решетилу²⁰⁰, що його викликав, що більше сюди не прийде, тому якщо вони хочуть, то можуть вже його вбити, але він не буде просто

¹⁹⁴ о. д-р Ігнатій Цегельський (1886-1970) – почесний радник митрополичого ординаріату. В 1910 році в Інсбруку здобув ступнінь доктора богословських наук. Під час Першої Світової Війни був капеланом в австрійському війську в чині капітана. Згодом певний час викладав моральне богослов'я у Львівській Богословській Академії. У 1945 році був заарештований та відбув 10 років у концтаборах Сибіру. (Див. Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ.*, 156.).

¹⁹⁵ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 17.

¹⁹⁶ Цю дату ми знаходимо в книзі *Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І. Єпископ-Ісповідник*, 127, проте книга *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні* на 14 сторінці подає датою арешту 2 січня 1969 року.

¹⁹⁷ *Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І. Єпископ-Ісповідник*, 127; Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 36.

¹⁹⁸ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 15.

¹⁹⁹ Див. Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

²⁰⁰ о. Богдан Смуk. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635, арк. 3.

так сюди ходити і саме ця впевнена і пряма вимова змусила агентів відпустити його²⁰¹. Зокрема енкаведисти постійно у нього куди він ходить, з ким спілкується, хто до нього приходить, бувало і таке, що вони хвалилися тим, що мовляв знають куди він ходить служити Літургію та що каже вірним на проповідях. Також вони казали, що вони йому того не забороняють робити, але було би краще якщо би він приходив та їх повідомляв про все це сам, але владика Володимир на таке не купився бо знав, що якщо буде їм казати з ким зустрічається, то КГБ через них чинили б тиск на нього²⁰².

Одну із таких історій згадує і п. Микола Третяк, коли в 1969 році його бабуся була при смерті, він пішов до отця Володимира Стернюка, щоб той відвідав бабуся та висповідав перед смертю і ледь не натрапив на енкаведистів, які в той час проводили обшуки в квартирі отця. Відтак отець Володимир побачивши мене через вікно як він переходить дорогу почав ревно молитися за його порятунок. І трапилося так, що він втратив орієнтацію, хоча він був там не перший раз, і він вирішив повернутися додому. Пізно ввечері отець прийшов до них і розповів, що там відбувалося. А на наступний день родичі їм розповіли, що отець Володимир вже декілька років як підпільно висвячений на єпископа і саме тому енкаведисти полюбляють за ним слідкувати²⁰³.

Проте після свого виходу із в'язниці у 1972 році владика Величковський вже не зміг приступити до своїх обов'язків єпископа Катакомбної Церкви, оскільки вже був важко хворим, тим більше, що радянські органи бажаючи залишити підпільну ГКЦ без свого проводу виявляли «поблажливість» до владики Василя порадивши йому поїхати до сестри в Югославію і там укріпляти своє здоров'я. На що владика погодився не побачивши в цьому всьому підступного плану правоохоронних органів²⁰⁴. Не зважаючи на все це після прогресу хвороби, яку не змогло зупинити навіть лікування у Канаді, владика Василь Величковський помирає 30 червня 1973 року, тож увесь тягар

²⁰¹ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

²⁰² *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 17.

²⁰³ Шейко Олександр. «Слідами сповідника віри Володимира Стернюка».

²⁰⁴ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні*, 15.

відповідальності опіки над стражденною ГКЦ падає на плечі 65-річного владики Володимира Стернюка, який замість владики Василя Величковського стає Місцеблюстителем Глави ГКЦ митрополита Йосифа Сліпого²⁰⁵.

3.2 ВЛАДИКА ВОЛОДИМИР СТЕРНЮК ЯК МІСЦЕБЛЮСТИТЕЛЬ МИРОСЛАВА-ІВАНА КАРДИНАЛА ЛЮБАЧІВСЬКОГО ТА БОРОТЬБА ЗА ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ

Відтак із смертю владики Василя Величковського 30 червня 1973 року доля мовчазної катакомбної Церкви падає на плечі 65-ти річного владику Володимира Стернюка, котрий до 1984 року стає Місцеблюстителем митрополита Йосифа Сліпого, а відтак Мирослава-Івана Любачівського²⁰⁶. Очоливши ГКЦ як Місцеблюститель владики Володимир чітко розумів, що його першочерговим завданням є послабити або навіть і зупинити вплив антирелігійної та навіть атеїстичної пропаганди, котру тоді нав'язувала радянська ідеологія задля знищення моральності, духовних цінностей народу та традицій²⁰⁷. Тож його архиєрейське служіння і надалі проходило в умовах жорстоких переслідувань та репресій з боку влади, оскільки в 1970-80-х роках радянська влада намагалася остаточно знищити ГКЦ зупинивши поповнення в рядах підпільного духовенства та чернецтва, зокрема чинився прискіпливий контроль за діяльністю греко-католицьких спільнот, адже не зважаючи на всю політику «гласності» радянська влада не могла допустити відродження ГКЦ²⁰⁸.

Тож невтомна праця владики Володимира на духовній ниві тривала у важких духовних умовах, адже релігійність була вилучена із суспільного життя, оскільки релігія це «опіум для народу» та «засіб одурманення людської свідомості». Релігія як явище також було виключене із дитячих садочків, шкільного та студентського життя, адже навіть там йшов безбожний наступ більшовиків в атеїстичних лекціях. Вони повністю заперечували Божі заповіді, де доноси та наклепи ставали заслугою, а крадіжка колгоспного майна вже було

²⁰⁵ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 36.

²⁰⁶ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

²⁰⁷ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 37.

²⁰⁸ Бублик Тарас. *Митрополит Володимир Стернюк і відродження УГКЦ*// Володимир Стернюк – «Я робив те, що міг. І більше на ніщо не дивився», 84.

не так злочин як звичка, де спеціально дні великих свят чи неділі ставали часто робочими днями, тому і не дивно, що суспільство почало несподівано та морально деградувати²⁰⁹.

Тож ті, що залишилися із підпільного духовенства в таких жорстоких умовах, не маючи можливості з амвону в церкві відкрито протидіяти цьому не маючи також і поповнення серед молодих та ревних священиків мусіли для проповідей використовувати галявини, квартири перевірених людей, де вони могли звершувати своє душпастирське служіння навчаючи катехизму, вінчаючи молодят та відправляючи Літургії. Тож владика Володимир як очільник Церкви мусів всі керувати та спрямовувати у безпечне русло²¹⁰.

Вже навіть будучи Місцеблюстителем владику і надалі викликали на допити і як згадує сестра Антонія Качмар, котра була зв'язковою владика Володимира, що дуже часто під час допитів, йому пропонували перейти на православ'я, проте владика Володимир завжди був непохитним у своїх переконаннях. Найбільш цікавим були їхні конспіративні заходи підчас спілкування між сестрою Антонією та владикою Володимиром, адже вона була «цьоця», а владика Володимир «вуйцю». Тож не раз коли хтось із духовенства хотів зустрітися із владикою Володимиром, то дзвонив до сестри і казав: «Цьоцю, нам потрібен вуйцю», і тоді вона вже передавала владіці Володимирі, що його потребують²¹¹.

Владика Володимир завжди вирізнявся хорошою пам'яттю, оскільки коли він став Місцеблюстителем митрополита Йосифа та почалися часті обшуки в його помешканні, то митрополит Йосиф завжди просив його, щоб той ніколи нічого не записував на папері, а особливо про кандидатів-семінаристів. Тож майже усю інформацію владика Володимир був змушений тримати в своїй голові²¹².

²⁰⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 37.

²¹⁰ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 38.

²¹¹ Сестра Антонія Качмар. Тематичне інтерв'ю // АІЩ, спр. П-1-1-635, арк. 2.

²¹² Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 38.

Про свою зустріч із владикою Володимиром згадує і отець Іван Говера. Він згадує, що 1981 рік став роком початку підпільної семінарії і він став стаціонарним студентом, якого всі кликали Андрій Первозваний, оскільки це було для всіх секретом, тож щоб ніхто не знав його імені він мав такий псевдонім. Він не проходив співбесіди із владикою, адже за нього домовлявся отець Василь Семенюк, який мав розмову із владикою Володимиром і повідомив отця Івана, що він є прийнятий на навчання в семінарію²¹³. Зокрема щодо навчання в семінарії то іспити приймалися не в кінці року, а після завершення курсу із певного предмету. Іспити здебільшого приймав або отець Василь Семенюк або отець Білінський зі Львова, а відтак повідомляли владика Володимира про успішність проведення іспитів. Він також згадує, що отець Василь любив брати когось із студентів на зустрічі чи це з підпільними отцями чи це з владикою Володимиром, адже любив, щоб студенти цікавилися життям підпільних священиків, людей, зокрема він згадує і про зустріч із владикою Володимиром як із великою та вченою людиною, котра завжди із простотою та батьківською любов'ю до них ставився²¹⁴. Про його батьківське ставлення та простоту згадує також і сестра Герарда Крупа у своєму інтерв'ю, кажучи, що: «Владика завжди любив до нас приходити коли ми були в монастирі. Він був як батько, любив нас і людей»²¹⁵.

Підпільні семінаристи спочатку мали лекції у різних будинках чи квартирах, котрі вони знімали, проте через страх облав мусіли їх часто міняти, тож владика Володимир вам намір купити їм окремий будинок, що семінаристи могли там збиратися і мати виклади, тож цю справу він доручив отцю Василю. Той купив будинок у Івано-Франківську по вул. Об'їздовій. Тож як згадує отець Василь Репела, що вони туди переселились, щоб до них не було ніяких підозр²¹⁶. Щодо рукоположення кандидатів, котрі пройшли підготовку у семінарії, то воно завжди відбувалося в дуже засекреченому режимі, зокрема вночі та в заздалегідь

²¹³ Отець Іван Говера. Інтерв'ю від 10.12.1993 / інтерв'юєр Стоцький Я. // АПЦ, спр. П-1-1-254 арк. 14.

²¹⁴ Див. Отець Іван Говера. Інтерв'ю від 10.12.1993, арк. 21.

²¹⁵ Див. Сестра Герарда Крупа. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635.

²¹⁶ Див. Отець Василь-Павло Репела. Інтерв'ю від 30.04.1998 / інтерв'юєр Проців Л. // АПЦ, спр. П-1-1-898.

підготовлених помешканнях у найближчих селах. Владика Володимир не одягався у єпископські ризи, щоб у разі того, коли увірвуться агенти КГБ сказати, що просто відправляється Божественна Літургія²¹⁷.

Один із таких випадків трапився 9 травня 1986 року на День Перемоги (оскільки це було державне свято і вважали, що всі агенти будуть задіяні при державних урочистостях), коли в одній хатині на Рудно зібрались вісім кандидатів до священства. Отже коли розпочалась Божественна Літургія, господар дому сам здійснював основну охорону дому, але на превеликий жаль раптово до будинку влетіла група міліціонерів. Проте отець Володимир виправдався тим, що господарі дому попросили його освятити будинок, адже недавно до нього переїхали. Проте міліціонери показали йому постанову на обшук цього дому, оскільки його господаря підозрювали у тому, що він крав дрiт із заводу на якому працював. Тож поки тривав обшук з'явився також і прокурор, який разом із фотографами зробили фотографії усіх там присутніх, на щастя владика Володимир був одягнений у священничі ризи, а не єпископські. Тож правоохоронці обшукавши його забрали в нього гроші, котрі він мав, вервицю та інші речі релігійного вжитку²¹⁸. Сам обшук тривав зранку до самого вечора. Вилучені у всіх речі були сфотографовані та описані, самих ще затриманих відвезли до Залізничного відділу міліції, де на них наклали штраф. Відтак владика Володимир думав, що цей інцидент будуть показувати по телебаченню, як злісних порушників закону, оскільки вони є підпільними священиками проте телебачення мовчало²¹⁹. Проте ні міліцейські облави, ані провокації зі сторони правоохоронців не були спроможні протистояти запалу владики Володимира до служіння. Владика Володимир як і його попередник владика Василій Величковський переживав за ієрархічну структуру Церкви тож він протягом 1983 – 1986 років також висвячує декількох священиків на єпископів, зокрема таких як: отець Петро Козак ЧНІ, о. Филимон Курчаба ЧНІ, о. Михайл Сабрига,

²¹⁷ Див. Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 42.

²¹⁸ *Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні*, 18.

²¹⁹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 43.

а також о. Юліана Вороновського, котрий належав до монахів студитського уставу²²⁰. Звісно всі свячення з міркувань безпеки проводили таємно, як згадує отець Леонід Григоренко у своєму інтерв'ю про свячення отця Филимона Курчабу на єпископа, що навіть деякі особи не знали про його свячення, котрі відбулися 23 лютого 1985 року на день Радянської армії, що убезпечити себе від облав, оскільки знав, що усі служби будуть присутні на параді. Проте навіть і це не допомогло, оскільки на другий день після його хіротонії, до нього підійшов один енкаведиста і спитався: «Як ся маєте владико»²²¹. Тож правоохоронні органи прослуховували все, проте на диво не могли нічого зробити.

Нажаль не вплинула на покращення відносин до ГКЦ і політика так званої перебудови, котра почалася ще на початку 1980-х років, хоч і був проголошений «курс на лібералізацію та віротерпимість»²²². Проте владика Володимир розумів, що це є сприятливий час, щоб греко-католики могли заявити про себе, тож владика Володимир вирішив не втрачати такого шансу²²³. Зокрема надію на втілення цього задуму надало знайомство з Іваном Гелем, який 17 січня 1987 року повернувся в Україну після 15-ого перебування в ув'язненні та В'ячеславом Чорновілом які вирішили стати на захист Греко-Католицької Церкви²²⁴.

У 1987 році Комітет оборони ГКЦ котрий був створений Михайлом Гаврилівом, Германом Будзінським, Василем Кобриним та Йосифом Терелею був розгромлений, оскільки частина з них після свого ув'язнення відійшла у вічність, а Йосиф Тереля разом із дружиною та дітьми емігрував за кордон. За словами Івана Геля він разом із своєю дружиною пробував вмовити Йосифа Тереля залишитись, щоб очолити цей Комітет, адже Іван Гель планував продовжувати свою працю у громадській та політичній площині. Проте його дружина поставивши йому ультиматум вмовила його все-таки відмовитись від цієї пропозиції, адже їй набридло виховувати дітей без чоловіка, котрий вічно є

²²⁰ Шейко Олександр. «Слідами сповідника віри Володимира Стернюка.

²²¹ Отець Леонід Григоренко. Інтерв'ю від 25.08.2000 / інтерв'юер Яремцьо М. // АПЦ, спр. П-1-1-142.

²²² Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 46.

²²³ Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі.

²²⁴ Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003 / інтерв'юер Бублик Т. // АПЦ, спр. П-1-1-29., арк. 2.

на засланнях²²⁵. Тож Іван Гель вирішив власними силами відновити роботу цього Комітету залучивши до нього таких людей як: Григорій Бачинський, Михайло Гаврилів, Петро Зеленюх, Ольга Горинева та Степан Хмара. Першою ідеєю цього Комітету була така, щоб їхнім основним засобом тиску на владу були публічні та багатолюдні богослужіння на яких можна би було не тільки молитись, але і навчати людей та показати суспільству, що греко-католики ще існують, стараючись при цьому уникати силових сутичок із міліцією, щоб не почалася ланцюгова реакція, адже могло би призвести до непередбачуваних наслідків²²⁶. Проте Іван Гель розумів, що без благословення церковних ієрархів та тісної співпраці вони не зможуть нічого домогтися. Тому він легко знайшов контакт як з владикою Павлом Василюком так і владикою Филімоном Курчабою²²⁷. Він також шукав можливості зустрітись із владикою Володимиром, проте довгий час йому це не вдавалося, аж ось в березні 1988 року ця зустріч нарешті відбулася і за словами Івана Геля владика Володимир добре сприйняв цю ідею про створення цього Комітету проте застеріг, щоб це було без ніяких авантур, котрі б виходили за межі Церкви. Тож владика Володимир мав певну приязнь до цієї ідею, не зважаючи на те, що його не почали стримувати тим, що він знову може бути засуджений та репресований за цю ідею²²⁸.

Не зважаючи на все те Іван Гель також досить критично ставився до владика Володимира, оскільки думав, що владика Володимир як і багато інших священиків не зважаючи на всю свою європейську освіту не зможе вивести Божий люд з підпілля, адже молитися в хаті і вийти на люди це різні речі не зважаючи на те, що він був для вірних героїчною постаттю, але не суспільним діячем²²⁹. Про те не зважаючи на всю критику Івана Геля роль владика Володимира в легалізації ГКЦ була значущою, а його авторитет був шанований серед цього Комітету.

²²⁵ Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003, арк. 3.

²²⁶ Там само, арк. 4-5.

²²⁷ Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003, арк. 6.

²²⁸ Там само, арк. 6-7.

²²⁹ Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003, арк. 11.

Зокрема у час коли ГКЦ поступово починала виходити із підпілля почали виникати різні питання зокрема літургійного, організаційного та кадрового характерів. Тож Галицька митрополія була змушена розсилати звернення та розпорядження, котрі би допомогли розв'язати ці питання на місцях. Тож 12 грудня 1989 року Митрополит Володимир видає своє звернення «Про лад та порядок в ГКЦ», оскільки у час підпілля коли будь-яка перевірка з боку митрополії була відсутня, траплялися різні випадки, зокрема такі, що підпільні священики не завжди дотримувались та діяли згідно із церковними законами, як і не дотримувались ієрархічної субординації²³⁰. Також одним із важких літургійних питань в цьому перехідному періоді стало вживання слова «православний» у Божественній Літургії, оскільки вірні та прихильники УГКЦ негативно його сприймали, адже для них слово «православний» асоціювалося із РПЦ, яке в їхній свідомості вкарбувалося як нищівне усього, що є католицьким. Проте владика Володимир хоч і розумів протести вірних, але старався їх навчати традиційного значення того слова, що «православний» це «той, що правильно славить Бога» як є у достовірному грецькому перекладі²³¹.

3.3 ЛЕГАЛІЗАЦІЯ УГКЦ ТА ПОЧАТОК ВІДКРИТИХ БОГОСЛУЖІНЬ

Місцева влада намагалася опиратися зростаючому руху за легалізацію греко-католиків та традиційно продовжували проводитися наради у кабінетах обкомів, на яких пропонувалися нові заходи з антирелігійного виховання²³². Проте уся ця активність чи її імітація, мала скромні результати.

Політика партії під керівництвом Михайла Горбачова спершу ніяким чином не відобразилася на становищі УГКЦ, і все ж поступова лібералізація та демократизація давали УГКЦ нові можливості для активізації греко-католиків²³³.

Ініціативна група духовних осіб на чолі із владикою Павлом Василюком у серпні 1987 року оголосили, що вони виходять з підпілля і тим самим звернулися

²³⁰ Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 50.

²³¹ Дмитрух Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 50.

²³² Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр*, 131-132.

²³³ Стасюк І. *Діяльність Української Греко-Католицької Церкви у підпіллі (1946-1989рр)*, 228.

із листом до папи Римського Івана Павла II²³⁴ із закликом підтримати УГКЦ²³⁵. Також до вимог за легалізацію Української Греко-Католицької Церкви долучились і єпископство, зокрема архієпископ Володимир Стернюк і його помічник владика Филімон Курчаба зі Львова, владика Софрон Дмитерко з Івано-Франківська та Іван Маргітич із Закарпаття²³⁶.

Саме до цієї справи активно долучився Комітет захисту Української Католицької Церкви, котрий очолював політв'язень та дисидент Іван Гель для справедливого вирішення питання легального функціонування УГКЦ. Зокрема також за старанням його комітету до Президії Верховної Ради СРСР було передано перші півтори тисячі підписів вірних під вимогою легалізації греко-католицької Церкви наприкінці 1987 року²³⁷.

У зв'язку із святкуванням Тисячоліття хрещення України-Руси, УГКЦ великі надії поклала на папу Івана Павла II, котрий не один раз виступав на захист УГКЦ²³⁸. Тож у Москві відбулася 10 червня 1988 року офіційна зустріч на якій були присутні делегації від Ватикану кардинали Казаролі та Віллебрандс, а від УГКЦ владика Василик та Курчаба²³⁹. Саме на цій зустрічі за словами Івана Геля він сам наполягав, оскільки вважав, що зустріч ієрархів УГКЦ (якої нібито не існує за словами представників РПЦ) із папським представником зможе викликати певний резонанс і хоч представники УГКЦ перше відхиляли цю ідею, проте згодом все ж погодились на неї²⁴⁰. Проте як і влада в Москві та зокрема українська влада так і речники Московського патріархату на чолі з митрополитом Філаретом (Денисенком) не зважаючи на те, що вони і так довго

²³⁴ Див. Додаток №4 «Заява Групи Українців Католиків з України Святішому Отцеві Іванові-Павлові II, Папі Римському, від єпископів, монахів, монахинь і вірних Української Католицької Церкви.

²³⁵ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр*, 132.

²³⁶ Там само, 132.

²³⁷ Стасюк І. *Діяльність Української Греко-Католицької Церкви у підпіллі (1946-1989рр)*, 229.; Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003, арк. 6.

²³⁸ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр*, 132.

²³⁹ Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 159.

²⁴⁰ Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003, арк. 28.

заперечували існування УГКЦ і відмовляли їй у визнанні сказали, що ця проблема є внутрішньою в РПЦ і не повинна цікавити Ватикан²⁴¹.

Але плин часу мав свою плани та диктував нові реалії, тож розумілося що питання легалізації скоро буде вирішене²⁴². Як не дивно але багато джерел наполягали на тому, Греко-Католицька Церква є не релігійною, а виключно «політичною» та «націоналістичною» організацією і саме тому вона не може бути зареєстрована²⁴³. Російська Православна Церква була зовсім безпорадна коли питання легалізації УГКЦ було близьке до фіналу, адже привикли опиратися на підтримку влади, проте влада виявилась слабкою, щоб протистояти цьому процесу²⁴⁴. До цього часу Комітетом захисту Української католицької церкви Івана Гея вдалося зібрати близько 120 тисяч підписів за легалізацію²⁴⁵.

З осені 1988 року влада почала нарешті реагувати на численні прохання за легалізацію ГКЦ, але влада не хотіла так просто здаватись і почала передавати закриті «уніатські» церкви на швидкоруч створеним православним «двадцяткам». Зокрема проти духовенства та мирян УГКЦ застосовували нові репресивні декрети, котрі було прийнято літом 1988 року для того, щоб запобігти численному зібранню вірних для маніфестацій²⁴⁶.

Для привернення уваги громадськості до проблем УГКЦ та з вимогами про її легалізацію у травні 1988 року у Москві на Арбаті греко-католики оголосили голодування²⁴⁷. Її ініціаторами стали владика Павло Василик, Софрон Дмитерко та Филімон Курчаба у приміщенні Верховної Ради СРСР, оголосивши голодування 18 травня 1989 року²⁴⁸. А тим часом комуністична партія, яка на той

²⁴¹ Пор. Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*], 159.; Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр*, 133.

²⁴² Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр*, 133.

²⁴³ Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 159.

²⁴⁴ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр*, 133.

²⁴⁵ Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003, арк. 26.

²⁴⁶ Боцюрків Б. «Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)»[PDF], 159.

²⁴⁷ Овсяник Юлія. *Голодна молитва 1989 року*. 04.11.2019. // risu.org.ua (09.12.2020).

²⁴⁸ Терещук Г. «30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля і вимагала легалізації від Кремля».

час ще тримала владу у своїх руках намагалась проводити заходи на призупинення великої активності греко-католиків²⁴⁹.

Зокрема досить важливим чинником інформаційної боротьби стало розповсюдження «Християнського голосу», котрий видавав Комітет захисту Української Католицької Церкви в країнах Заходу²⁵⁰. Також досить швидкими темпами комуністична влада старалась провести реєстрацію нових православних громад РПЦ, щоб завадити поширення греко-католицького настрою серед населення. Саме тому протягом 1988 року та першої половини 1989 року в Україні було створено та зареєстровано 1 300 нових православних громад РПЦ, з 1 300 створених громад 1 100 було створено у Західній Україні, особливо в тих містах та селах, котрі відкрито підтримували УГКЦ²⁵¹.

У Львові 17 вересня 1989 року було проведене віче на якому за різними підрахунками були присутні від 150 до 200 тисяч осіб. Зокрема близько 40 священників відправляли на вулиці різні Богослужіння, а вірні зачитували звернення до Михайла Горбачова, котрий був Генсекретарем ЦК КПРС, з вимогою легалізувати УГКЦ. Хоч і тоталітарна комуністична система і готувалась до такого розвитку подій і навіть оточила місто танками та військами, але міська влада не дозволила їм увійти в місто. Після цієї акції всі учасники пройшлися урочистою ходою до собору святого Юрія, що на той час перебував під РПЦ та провели там молитву за відродження УГКЦ²⁵². Іван Гель згадує, що цю подію транслювало близько 40 телевізійних каналів різних країн світу в тому числі найпотужніших як CNN та ВВС, відбувалися навіть трансляцію у прямому ефірі²⁵³.

9 березня 1989 року біля церкви Успення Пресвятої Богородиці у Львові було проведена екуменічна молитва приурочена роковинам пам'яті Т. Г. Шевченка, котру очолили від УГКЦ отець Михайло Волошин та отець Ярослав Лесів, а від

²⁴⁹ Івасів Р. *Відродження Церкви та України. УГКЦ на тлі комуністичної потвори*. //galychyna.if.ua (10.04.2020).

²⁵⁰ Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 158.

²⁵¹ Івасів Р. *Відродження Церкви та України. УГКЦ на тлі комуністичної потвори*.

²⁵² Терещук Г. «30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля і вимагала легалізації від Кремля». ;Мельник Ігор. «Ювілей дня здвигу за відродження УГКЦ». 17.09.2019. // risu.org.ua (09.04.2020).

²⁵³ Іван Гель про похід за легалізацію УГКЦ. Живе телебачення// www.youtube.com. (05.11.2020.).

православних був отець Михайло Низькогуз. Наприкінці молитви духовенство обох конфесій обмінялись «поцілунком дружби», і саме це жест взаємо поваги оцінили схвально усіх присутні вірні²⁵⁴.

29 жовтня 1989 року у Львові відбулась історична подія, котра дала початок масовому переходу церков від РПЦ до УГКЦ, а саме підчас Божественної Літургії у Преображенському соборі священник Ярослав Чухній на екстеніях та Великому вході замість патріарха Московського згадав папу Римського Івана Павла II та заявив про перехід в УГКЦ²⁵⁵.

Історичною та доленосною стала зустріч Генсекретаря СРСР Михайла Горбачова та Папи Івана Павла II 1 грудня 1989 року у Римі, адже на цій зустрічі йшлося встановлення дипломатичних стосунків між Ватиканом та СРСР, але все ж таки основним наміром було, щоб влада у Радянському Союзі дозволила реєстрацію греко-католицьких громад²⁵⁶. Але нажаль саме цей фактор не виправдав сподівань вірних УГКЦ, оскільки перемовини між Папою та Горбачовим завершилися на підміні термінів «реєстрація замість легалізація», тобто якщо говорити іншими словами легалізацію та реабілітацію УГКЦ Радянська влада передала на розгляд РПЦ, тобто тим хто не переживав за неї та її старався знищити та Ватикану²⁵⁷.

Проте в Московського патріархату була зовсім інша думка, оскільки вони заявили, греко-католики на Західній Україні є меншістю, коли більшістю є саме православні, і сам патріарх Пімен закликав Михайла Горбачова стати на захист вірних православної громади на Заході України²⁵⁸. Саме тому в більшості містах та селах Галичини розпочались швидкі та масові реєстрації православних громад, щоб перешкодити реєстрації греко-католиків, зокрема реєстрації

²⁵⁴ Дмитрух ієрм. Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 53; 30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля. 30.10.2019. // risu.org.ua (09.04.2020).

²⁵⁵ *Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів)*. // risu.org.ua (09.04.2020).

²⁵⁶ *Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів)*; Поліщук Ніна. «Вихід Церкви з підпілля: відродження УГКЦ на руїнах СРСР, - інтерв'ю з істориком». 08.08.2018 // risu.org.ua (09.04.2020).

²⁵⁷ Івасів Р. *Відродження Церкви та України. УГКЦ на тлі комуністичної потвори*.

²⁵⁸ *Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів)*.

православних проводились навіть у тих містах та селах, де православних раніше взагалі не було²⁵⁹.

Після того як Преображенська церква у Львові повернулася у лоно УГКЦ владика Володимир Стернюк у ніч з 6 на 7 січня 1990 року ввійшов у неї разом в спів служінні багатьох інших священнослужителів та при великому скупченні вірних та вперше відслужив свою архиєрейську Літургію не в лісі, хащах чи квартирі, а у відкритому Божому храмі²⁶⁰.

У цьому ж таки Преображенському храмі у Львові 23 січня 1990 року відбувся «Собор єпископів, духовенства та представників мирян УГКЦ», на якому серед присутніх було 6 єпископів та понад 150 священників. Цей собор був ознаменований тим, що на ньому було прийнято низку рішень, головним рішенням було рішення про визнання недійсності Львівського Псевдособору 1946 року та усіх його рішень²⁶¹. Також цей Собор проголосив про вихід УГКЦ з підпілля та її Легалізацію, саме після цього рішення почався масовий перехід вірних в лоно УГКЦ, адже уже станом на 1 лютого 1990 року було подано понад 435 заяв на реєстрацію громад греко-католиків²⁶².

Через загострення міжконфесійної ситуації на Галичині в Даниловому монастирі у Москві 16 січня 1990 року на зустрічі представників від Римо-Католицької Церкви та Російської Православної Церкви було прийнято рішення про утворення чотиристоронньої комісії для в нормування цієї проблеми²⁶³. До цієї комісії входили представники: Московської Патріархії, Римської курії, Українського екзархату РПЦ і УГКЦ, котрі провели кілька засідань у Києві та Львові (6-13 березня 1990 року)²⁶⁴. Нажаль усі рішення, котрі приймала ця комісія не були погодженні представниками УГКЦ, оскільки вони вважали ці рішення образливими та такими, що не підходять вимогам УГКЦ²⁶⁵.

²⁵⁹ Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів).

²⁶⁰ Говера І. Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр, 134.

²⁶¹ Говера І. Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр, 134.

²⁶² Там само, 134.

²⁶³ Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів).

²⁶⁴ Там само.

²⁶⁵ Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів).

Саме тому 13 березня 1990 року делегація від УГКЦ в останнє взяла участь у роботі чотиристоронньої Комісії, митрополит Володимир Стернюк та владика Софрон Дмитерко дали свою негативну оцінку цій групі та надали свої 14 вимог, котрі були розроблені разом із Главою УГКЦ кардиналом Мирославом Іваном Любачівським, та покинули залу засідань Комісії відмовившись надалі брати участь у засіданнях та підписувати будь-які документи, котрі їм старалися підсувати²⁶⁶. Опісля вони заявили, що подальші переговори повинні бути проведені лише між представниками влади та ієрархією УГКЦ²⁶⁷.

Опісля цього 22 березня 1990 року єпископами Української Греко-Католицької Церкви разом із єпископом-помічником Мукачівської єпархії у Львові підписали спільну декларацію, що УГКЦ визнає неправосильними для себе будь-яких рішень Чотиристоронньої Комісії²⁶⁸.

Українська Греко-Католицька Церква мала багато причин протестувати проти легітимності роботи Чотиристоронньої Комісії зокрема основними причинами були такі як те: що жоден документ, котрий приймався на засіданнях Комісії не був підписаний владикою Володимиром Стернюком; те, що Московський патріархат категорично відмовлявся визнавати Українську Греко-Католицьку Церкву як юридично-канонічну структуру та як Церкву, проте визнав її тільки як групу вірних; те, що УГКЦ має повне, беззаперечне та юридичне право вимагати від РПЦ повернення майна, котре було забрано радянською владою після Псевдособору 1946 року; і останнє було те, що УГКЦ вимагала від РПЦ визнати не легітимність Львівського псевдособору 1946 року²⁶⁹.

Зокрема варто зазначити, що поділ церковного майна між УГКЦ та РПЦ наприкінці 1989 року був значно ускладнений утворенням у серпні 1989 року Української Автокефальної Церкви, котру нажаль також не можна було усунути від поділу храмів, а також той факт що РПЦ в Україні зумисно в березні 1990

²⁶⁶ Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів).

²⁶⁷ Дмитрух ієрм. Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 59.

²⁶⁸ Українська Греко-Католицька Церква . Історія (кінець 80-х років XX століття – до наших днів).

²⁶⁹ Там само.

року перейменувалась на Українську Православну Церкву²⁷⁰. Тож поділ храмів цією подією було ускладнено, що призвело до того, що не всі греко-католицькі храми повернулися під юрисдикцію ГКЦ.

Зокрема сам 1990 рік для владики Володимира як і для цілої УГКЦ був багатим на події, котрі були пов'язані із відродженням національної свідомості українського народу та виходом з катакомб Греко-Католицької Церкви. Тож сам владика Володимир не зважаючи на всю свою зайнятість, що стосувалися церковних справ старався бувати і на багатьох світських заходах, звертаючись до вірних йому людей. Важливою подією став також і надзвичайний синод ієрархів УГКЦ, котрий відбувався у Римі 25-27 червня 1990 року, на якому владика Володимир як Місцеблюститель Галицького престолу мав змогу перед папою та всіма вірними, що Греко-Католицька Церква існує, і вони як свідоцтво того є присутні зараз перед усіма вами, адже ще півтора роки тому коли згадували УГКЦ, то згадували в контексті минулого, як те, що вже пройшло, проте УГКЦ тут і вона продовжує діяти²⁷¹. Також бурхливими оплесками зустріли владика Володимира і на XXV-ому ювілейному з'їзді УМХ (Українська молодь-Христові), котрий відбувся 8 вересня 1990 року у Львові та ставив собі за мету відродження духовного життя української молоді, здоровому, освіченому та високоморальному життю серед молодих людей, котре б базувалося на євангельських засадах. Хоч і для молодих львів'ян це був перший з'їзд такого значення, проте для української молоді з-за океану це вже було в 25-ий раз. На цій зустрічі владика Володимир привітав усіх присутніх від імені Папи Івана-Павла II та від Глави УГКЦ Мирослава-Івана Любачівського²⁷².

Як бачимо, усі ті випробовування та репресії, котрі УГКЦ отримала за ці чотири десятиліття від тоталітарного режиму були мало ефективні, адже УГКЦ відродилось знову та продовжує своє служіння²⁷³. Зокрема все це сталося завдяки мудрому та ревному служінню владики Володимира Стернюка, як єпископа

²⁷⁰ Дмитрух ієрм. Севастіян. *Життя як подвиг для Христа*, 60.

²⁷¹ *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні.*, 22.

²⁷² *Подвижники чину Найсвятішого Избавителя в Україні.*, 22.

²⁷³ Говера І. *Літургійне життя священників і вірних в українській греко-католицькій церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля 1946-1989рр.*, 134.

греко-католицької Церкви, адже він не зважаючи на усі перешкоди зумів вивести стражденну катакомбну Церкву із підпілля в котре, її загнала тоталітарна безбожницька радянська машина. Сам Блаженніший Патріарх УГКЦ Мирослав-Іван Любачівський на зустрічі із вірними, котра відбувалася 31 березня 1991 року у Львові в Оперному театрі дав високу оцінку Митрополиту Володимиру, котрий не побоявся очолити Церкву на рідних краях у важкий та грізний час катакомбного служіння та переслідування²⁷⁴.

²⁷⁴ Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні., 24.

ВИСНОВКИ

Дослідивши починаючи з 1944 року постать та діяльність владики Володимира Стернюка в контексті історії УГКЦ ми дійшли до наступних висновків:

1. Було з'ясовано релігійне становище на територіях Західної України в часи радянської окупації. Завдяки старанням митрополита Андрея Шептицького Галичина, а зокрема греко-католицьке духовенство Галичини було досить релігійно розвинене та освічене. Тож із приходом радянський військ в Галичину вони вирішили саме через духовенство ГКЦ впроваджувати свою політику, оскільки духовенство мало великий вплив на суспільство та підпільні партизанські загони, котрі на той час діяли та мішали планам радянської ідеології, проте коли духовенство не погодилось, радянська влада вдалася до рішучих та репресивних дій стосовно духовенства. З часом ці дії ставали все рішучішими, що привело до проведення РПЦ у Львові псевдособору, на якому відбулося знищення ГКЦ через її «возз'єднання» із РПЦ, не зважаючи на усю не канонічність цієї події, адже на соборі не було жодного із ієрархів ГКЦ, які в цей час відбували свої ув'язнення у засланнях. Проте не зважаючи на все це ГКЦ продовжила своє існування, проте перебуваючи уже в підпіллі.
2. Було розкрито душпастирське служіння отця Володимира Стернюка в умовах тоталітарного режиму та Катакомбної Церкви. Адже отець Володимир завдяки своїй твердій та непохитній вірі продовжував надавати духовну опіку своїм вірним відправляв Божественні Літургії, хрестив дітей, вінчав молодят, навчав катехизму дітей не зважаючи на те, що на той час ГКЦ знаходилась поза законом і всі його дії могли призвести до ув'язнення, оскільки вже навіть тоді він відчував, що за ним ведеться спостереження.
3. Після проведення аналізу деталей його арешту, перебігу слідства та ув'язнення у виправно-трудовах таборах, ми дійшли висновку, що отець Володимир Стернюк був в радянській політиці як особа №1 на відмежування його від суспільства, котре радянська влада хотіла створити, оскільки отець

Володимир навчався та проживав за кордоном і там ж формувався як особистість, відтак він ще був греко-католицьким священиком, що у поєднанні дає патріотично налаштовану людину із глибокими релігійними переконаннями. І саме ці фактори могли стати на заваді комуністичній ідеології у створенні на їхній погляд ідеального суспільства. Тож вони взяли отця Володимира під своє пильне око та цілодобово за ним стежили. Щоб його не звинуватили у «туніядстві» отець Володимир поєднував своє душпастирське служіння із цивільною працею, а саме був працівником читального залу студентської бібліотеки при Львівському Національному Університеті імені Івана Франка по вулиці Драгоманова. Проте не зважаючи на всю його конспірацію його все ж таки заарештували 18 червня 1947 року в приміщенні бібліотеки. Йому пробували висувати багато обвинувачень це і сповідь двох учасників підпільного загону при ОУН, котрі були звинувачені у вбивстві, це і допомога із підробленням документів родичці провідник ОУН Степана Бандери Любові Лемик, проте отець Володимир завжди з гідністю та чесністю їм відповідав і у Львівському управлінні НКВС вони не могли знайти підходящої статті за якою вони б могли його ув'язнити, проте у цьому їм допомогло так зване «особое совещание» у Москві, яке заочно засудило отця Володимира до 5 років трудових робіт в Архангельській області, а саме в селищі Єрцево. Проте не зважаючи на всю важкість трудових буднів на лісозаготівлі отець Володимир ніколи не приховував того, що він є священик та у вільну хвилину завжди старався виконувати свої душпастирські обов'язки. Він служив Божественні Літургії для вірних, сповідав та причащав. З часом йому вдалося потрапити на посаду помічника санітара, що дозволило йому допомагати людям там, де він дійсно є необхідний. Тож незважаючи на усі випробовування та труднощі отець Володимир залишився вірний своїй Церкві.

4. Розкривши зміст його єпископської діяльності доходимо до висновку, що діяльність владика Володимира відбулася у нелегкий час катакомбного існування ГКЦ. Проте не зважаючи на все це владика Володимир з гідністю

виконував свою місію у проводі своєї Церкви у цей важкий час. Також і не припинялося його переслідування збоку НКВС. В його квартирі постійно проводили обшуки, його майже кожен день викликали на допити в надії його «зламати», але владика Володимир завжди був відданий власному служінню. Він розумів, що у цей час йому потрібні гідні і високоосвічені душпастирі, тож він також займався підготовкою майбутніх кандидатів до священства, виготовленням підручників для їхнього навчання, особисто з кожним із кандидатів проводив співбесіду та висвячував їх на священників. Відтак не забував також і про вірних для яких і надалі відправляв Богослужіння, хрестив дітей та вінчав молодят.

5. У магістерській роботі досліджено й охарактеризовано діяльність владика Володимира як Місцєблюстителя Глави ГКЦ та зокрема його внесок у легалізацію УГКЦ у 1980-90-х роках. Він і надалі продовжував займатися кадровими питаннями ГКЦ. Організував навчання у підпільній семінарії, висвячував на священників, та переживаючи про подальший провід ГКЦ висвячував єпископів, адже знаходячись під пильним оком правоохоронних органів вважав, що його знову можуть арештувати. Також писав послання до душпастирів та вірних, зокрема написав послання «Про лад та порядок в ГКЦ», оскільки почали виникати різні питання організаційного та літургійного характеру, і саме в тому посланні владика Володимир дає чіткі відповіді, оскільки в час підпілля була відсутня будь-яка перевірка збоку митрополії. Також владика Володимир разом із Комітетом захисту ГКЦ на чолі із Іваном Гелем долучився до її легалізації.

Тож постать владика Володимира Стернюка є дійсно гідним прикладом ревного та відданого душпастирства, який попри ув'язнення, безліч допитів та обшуків продовжував гідно виконувати свої душпастирські обов'язки служачи для своїх вірних настановляючи та підтримуючи їх, адже владика Володимир завжди з батьківською любов'ю відносився до усіх, хто до нього звертався та по особливому переживав за долю своєї Церкви та народу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Інтерв'ю

1. Блаженніший Любомир Гузар. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635.
2. Владика Володимир Стернюк. Інтерв'ю від 28.12.1994 / інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-635.
3. Владика Володимир Стернюк. Інтерв'ю від 15.09.1993 / інтерв'юер Гудзяк Б. // АПЦ, спр. П-1-1-635.
4. Владика Филимон Курчаба. Інтерв'ю від 02.06.1993 / інтерв'юер Смолюк С. // АПЦ, спр. П-1-1-142.
5. Іван Гель. Інтерв'ю від 21.10.2003 / інтерв'юер Бублик Т. // АПЦ, спр. П-1-1-29.
6. Отець Богдан Смук. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635.
7. Отець Мирон Палчинський. Інтерв'ю від 02.05.2005 / інтерв'юер Кутянська Г. // АПЦ, спр. П-1-1-635.
8. Отець Леонід Григоренко. Інтерв'ю від 25.08.2000 / інтерв'юер Яремцьо М. // АПЦ, спр. П-1-1-142.
9. Отець Іван Говера. Інтерв'ю від 10.12.1993 / інтерв'юер Стоцький Я. // АПЦ, спр. П-1-1-254.
10. Отець Василь-Павло Репела. Інтерв'ю від 30.04.1998 / інтерв'юер Проців Л. // АПЦ, спр. П-1-1-898.
11. Сестра Антонія Качмар. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635.
12. Сестра Герарда Крупа. Тематичне інтерв'ю // АПЦ, спр. П-1-1-635.

Опубліковані документи

1. *Заява про вихід з підпілля (1987)* // www.risu.org.ua (07.04.2001).
2. *Діяння Собору Греко-Католицької Церкви у Львові 8-10 березня 1946*, Львів 1946.
3. Сергійчук М. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946)*. Документи радянський органів державної безпеки. Т.І. Київ 2006.

4. *Хресною дорогою. Функціонування і спроби ліквідації Української Греко-Католицької Церкви в умовах СРСР у 1939-1941 та 1944-1946 рр. Збірник документів і матеріалів.* / упоряд. Гайковський М., Львів 2006.

Література

1. *«В пам'ять архієпископа Володимира Стернюка»*, Львів 2007.
2. *«Подвижники чину Найсвятішого Ізбавителя в Україні»*. Тернопіль 2005.
3. Боцюрків Б. *УГКЦ в катакомбах (1946-1989 рр.)* // Ковчег ч. I, Львів 1993.
4. Бублик Т. *Митрополит Володимир Стернюк і відродження УГКЦ*// Володимир Стернюк – *«Я робив те, що міг. І більше на ніщо не дивився»* / упоряд. Руслан Піх. Львів 2018.
5. Бубній єрм. Михайло *«Отець Іван Зятюк»*// *Редемптористи. Дев'яносто літ в Україні (1913-2003)* / упоряд. Я. Приріз. Львів 2003.
6. Бубній єрм. Михайло *«Редемптористи Візантійсько-Українського обряду у Львівській Митрополії УГКЦ в 1913-1939 роках»*, Львів 2003.
7. *Василь Всеволод Величковський Ч.Н.І. Єпископ-Ісповідник*, Канада 1975.
8. Гаюк В. та ін. *«Митрополит Володимир»*, Львів 1991.
9. Говера І. *Літургійне життя священників та вірних в Українській Греко-Католицькій Церкві. Українська Греко-Католицька Церква в період підпілля (1946-1989)*. Львів 2019.
10. Данилушкин М. *История Русской Православной Церкви. От восстановления Патриаршества до наших дней*. Т.І. СПб 1917.
11. Дмитрух С. *Життя як подвиг для Христа*. Львів 2007.
12. *До Світла Воскресіння крізь терни катакомб. Підпільна діяльність та легалізація Української Греко-Католицької Церкви* / упоряд. Т. Бублик та ін., Львів 2012.
13. Коцур-Карабінович М.Н. *Греко-Католицька Церква: Початки підпілля*// Івано-Франківськ 2011.
14. Мизак Н. *Переслідування УГКЦ у 40-50-х роках ХХ ст.: Ліквідація і наслідки.*[PDF]. // Релігія та соціум (2010) №2(4).

15. Михайлик А. *«Наш краєнин – митрополит УГКЦ Володимир Стернюк: портрет на тлі епохи або людина, яка зламала систему»*. Пустомити 2019.
16. Мищак Іван. *«Ліквідація Греко-Католицької Церкви в Україні в повоєнні роки: історіографія» // Історіографічні дослідження в Україні, вип.17, Київ: Національна академія наук України інститут історії України 2007, 270-287.*
17. Стасюк І. *Діяльність Української Греко-Католицької Церкви у підпіллі (1946-1989pp)[PDF]*//www.ena.lp.edu.ua (01.11.2020).
18. Франко Петро. *Репресоване духовенство УГКЦ*. 2-ге вид. Львів 2008.

Інтернет – джерела

1. Березніцька Інна. *«З точки зору церковного та цивільного права – це ніякий не собор, а спецоперація НКДБ»*. // Релігійно-Інформаційна служба України risu.org.ua (09.12.2020).
2. Бублик Т. *«Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики!»*. До 110-ліття від дня народження Володимира Стернюка. 03.03.2017. // Релігійно-Інформаційна служба України risu.org.ua (04.11.2020).
3. *День в історії – розпочався Львівський псевдособор УГКЦ*. 08.03.2017 //galinfo.com.ua (09.12.2020).
4. Івасів Роман. *«Відродження Церкви та України. УГКЦ на тлі комуністичної потвори»*. Серпень 2017 //galychyna.if.ua (10.04.2020).
5. *«Ліквідація УГКЦ»*. 04.04.2011 // Релігійно-Інформаційна служба України risu.org.ua (09.12.2020).
6. *Львівський собор 1946 року*. 29.02.2016 // Фотографії старого Львова photo-lviv.in.ua (09.12.2020).
7. Мельник Ігор. *«Львівський собор» - спроба ліквідації УГКЦ»*. 07.03.2016. //zbruc.eu (02.11.2020).
8. Мельник Ігор. *«Ювілей дня здвигу за відродження УГКЦ»*. 17.09.2019. // Релігійно-Інформаційна служба України risu.org.ua (09.04.2020).

9. Овсяник Юлія. *«Голодна молитва 1989 року»*. 04.11.2019. // Релігійно-Інформаційна служба України gisu.org.ua (09.12.2020).
10. Поліщук Ніна. *«Вихід Церкви з підпілля: відродження УГКЦ на руїнах СРСР, - інтерв'ю з істориком»*. 08.08.2018. // Релігійно-Інформаційна служба України gisu.org.ua (09.12.2020).
11. Поліщук Ніна. *«Ліквідація, а не возз'єднання. – інтерв'ю з дослідницею процесу заборони УГКЦ у 1945-1947 роках, Світланою Гуркіною»*. 01.03.2019. // Релігійно-Інформаційна служба України gisu.org.ua (09.12.2020).
12. Терещук Галина. *30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля і вимагала легалізації від Кремля*. 29.10.2019. // Релігійно-Інформаційна служба України gisu.org.ua (10.10.2020).
13. *Українська Греко-Католицька Церква. Історія (кінець 80-х років ХХ століття – до наших днів)*. 16.11.2011. // Релігійно-Інформаційна служба України gisu.org.ua (09.12.2020).
14. Шейко Олександр. *«Слідами сповідника віри Володимира Стернюка»*. 16.04.2016. // Інститут Історії Церкви ichistory.org.ua (04.11.2020).
15. *30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля*. 30.10.2019. // Релігійно-Інформаційна служба України gisu.org.ua (09.04.2020).

Відео

1. *«Володимир Стернюк: Служіння у підпіллі»*. Живе телебачення // www.youtube.com. (05.11.2020).
2. *Іван Гель про похід за легалізацію УГКЦ*. Живе телебачення // www.youtube.com. (05.11.2020).
3. *Похід за легалізацію УГКЦ. Слово Івана Геля*. Живе телебачення // www.youtube.com. (05.11.2020).
4. *«Ціною власного життя»*. Митрополит Володимир Стернюк. Живе телебачення // www.youtube.com. (05.11.2020).

Інше

1. Музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.

ДОДАТКИ

Додаток №1

Ордер на обшук помешкання отця Володимира Стернюка²⁷⁵

49

СССР
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Ордер № 1631

19. Июня 1947 г.

Выдан Транспортным Отделом Народного Комиссариата Государственной Безопасности Львовской железной дороги

тов. *Семенову*

на производство ареста и обыска гражданина *Стернюк*
Владимира Владимировича

адрес:

Начальник ТПО НКГБ Львовской жел. дор.
Декорник *Декушенко* (ДЕКУШЕНКО)
Нач. 6-го отд. ТПО НКГБ
чайор *Усков* (УСКОВ)

²⁷⁵ Кімната-музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.

Додаток №2

Анкета арестованного Володимира Стернюка²⁷⁶

50

ТО НКГБ Львовской ж. д.

Передавать анкету для заполнения арестованному запрещается. Заполняется со слов арестованного и проверяется по документам.

Анкета арестованного

1. Фамилия, имя и отчество.	Витернюк Владимир Владимирович	
2. Год и место рождения.	1907 г. село Кусташинь того же р-на, Львов. обл.	
3. Постоянное место жительства до ареста (подробный адрес).	село Голосковна <small>район, город, улица, дом №, кварт. №</small>	
	Район	Братовицкого р-на
	область, край	Львовский
4. Профессия и специальность.	монах-священник переводчик французского языка	
5. Последнее место работы или род занятий до ареста. Если не работал, когда и откуда уволен.	Львовский госуниверситет сп. лаборант	
6. Национальность	украинцы	
7. Гражданство (при отсутствии паспорта указать, какой документ удостоверяет гражданство или записано со слов).	а) гражд. (подд.).	СССР
	б) паспорт серии	№
	выдан	
8. Партийность.	беспартийный с года	
9. Образование общее специальное (подчеркнуть) и указать что закончил.	высшее, среднее, низшее	
	специальное	Духовная академия в г. Львов (большая)
10. Социальное и политическое прошлое.	из духовенства	
Судимость (состоял под судом и следствием, где, когда, за что, приговор).	нет	

²⁷⁶ Кімната-музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.

Анкета заполнена в Москве Яковлев м.г.
указать наименование тюрьмы или КПЗ

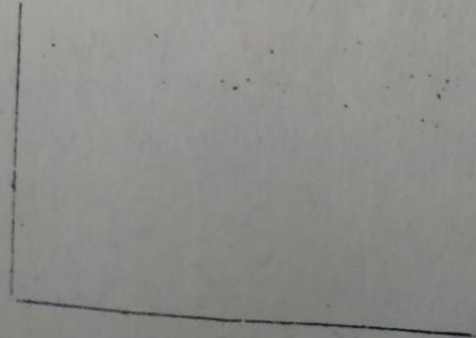
Город, село, ж.-д. ст. Москва

Кем ст. следователь канцелярии
полномочия, звания, должности
Киселев

Подпись Киселев

Место для фотокарточки (арестованного)

Отпечаток указательного пальца
правой руки
(от одной кромки ногтя до другой)

Личная подпись
(арестованного) Степанов

Додаток №3

Висновок про арешт²⁷⁷

УТВЕРЖДАЮ

1881/ Прокурор Львовской области
Стернюк Володимир
Владимирович
 З.Д. Коляк
 1997 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

в отношении Стернюка В. В.
 (фамилия, инициалы)

по материалам уголовного дела (арх. № 27584)

Имя и отчество Стернюк Владимир
Владимирович

Год рождения 1907

Место рождения с. Пустомити, Пустомитовской
поблизна, Львовской области

Место работы и должность до ареста кобзарь Львовской
кооператива им. Ч. Франка.

Место жительства до ареста с. Топошко Триковецкого
района, Львовской области

Сведения о партийности Лн.

Органом, по каким статьям УК был осужден (репрессирован), в чем признан виновным, и решение по делу и как:

По обвинению в краже Особой
Совещание при СНБ с/р от 20 декабря
1947 года Стернюк В. В. на основании
ст. 5-33 УК УССР на совокупно-индивидуальном
основании был заключен в СНБ сроком на
5 лет. В ходе предварительного следствия
применялось всевозможное давление, что в марте
1947 года уголовное дело с участием
Очи Юсевич Н. Е., Михалюк Ч. А. и
другие, применялось давление на
личной квартире, как в квартире следствия
участковой череве, не имея соответствующего
органов, проводил незаконно совершение
незаконных операций.
Решение по уголовному делу не
исполнено.

²⁷⁷ Кімната-музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.

Арестован 18 июня 1948 года
Освобожден 13 июня 1951 года

Содержался под стражей, в местах лишения свободы, на принудительном лечении (ненужное вычеркнуть):

4 лет 11 месяцев 25 дней
Назначался в ссылке _____ лет _____ месяцев _____ дней

Данные о репрессированном или его родственниках: Стернича В.В. -
290000, г. Львов, ш. Св. Юра, 5, Трехлучий Архив
Львесько Талемухай Мейрносевича УБК 48

на Стернича Владимир Владимирович
(Ф., И., О.)

распространяется действие ст. 1 Закона Украинской ССР от 17 апреля 1991 года «О реабилитации жертв политических репрессий на Украине»

Начальник следственного отдела
УКГБ УССР по Львовской области
подполковник Вадимович В.М. Александров

Старший помощник прокурора Львовской области
по надзору за следствием в органах госбезопасности
С.С. Шибанов В.М. Дорон
Ж.О. 04. 1992 года

Примечание: справка о реабилитации Стернича В.В.
(фамилия, инициалы)

Ж.О. 04. 1992 года направлена еще нет
(степень родства, Ф., И., О.)

по адресу: не месту М.М. Вал
Подпись _____

Додаток №4

*Заява Групи Українців Католиків з України Святішому Отцеві Іванові-Павлові
II, Папі Римському, від єпископів, священників, монахів, монахинь і вірних
Української Католицької Церкви* ²⁷⁸

Ми, Єпископи, священники, монахи, монахині і вірні Католицької Церкви в Україні, що нижче підписалися, заявляємо, що, у зв'язку з перебудовою в СРСР і більш сприятливими умовами, що склалися, а також у зв'язку з ювілеєм 1000-ліття хрещення України, вважаємо за недоцільне продовжувати перебувати у підпіллі, а тому просимо Вашої Святості сприяти всіма можливими способами правній легалізації Української Католицької Церкви в СРСР.

Однозначно звертаємося по через Вашу Святість до уряду ССРСР з нашою заявою про вихід певної частини Української Католицької Церкви з підпілля.
Дня 4 серпня 1987 р.Б.

У порозумінні і за благословенням інших католицьких єпископів в Україні цю заяву підписуємо:

єпископи: Павло Василик, Іван Семедій;

священники: Григорій Будзінській, Михайло Гаврилів, Мелетій Малинич, Микола Сімкайло. Григорій Сімкайло, Петро Зеленох, Володимир Війтишин, Тарас Сеньків, Іван Сеньків, Іван Маргітич, Павло Мадяр, Мирон Бескид, Йосип Головач, Іван Лопатчак, Степан Федор, Михайло Микола, Михайло Вінницький, Михайло Васько, Петро Роман, Йосип Новак, Йосафат Каваців, Роман Есіп, Ілько Лесів;

монахи: Теодор Яцишин (студит), Заплатинський (редемпторист);

монахині: Діогена Калинич (служебниця), Стефанія Городицька, Анастасія Плячок, Іванна Цебрик (василіянки);

монахи й монахині 3-го чину василіян: Марія Полічан, Ева Тарголич, Василь Богович, Наталія Щур, Лідія Пекальська (редемптористка), Стефанія Духа і 174 вірних.

²⁷⁸ Заява про вихід з підпілля (1987) // www. risu.org.ua (07.04.2001).

ІЛЮСТРАЦІЇ

Отці Василій Величковський (ліворуч) і Володимир Стернюк, 1940-і рр.²⁷⁹

Президія – А.Пельвецький, Г.Костельник та М.Мельник. 8 березня 1946 року²⁸⁰.

²⁷⁹ Шейко Олександр. «Слідами сповідника віри Володимира Стернюка».

²⁸⁰ День в історії – розпочався Львівський псевдособор УГКЦ. 08.03.2017 //galinfo.com.ua (09.12.2020).

Виступ о. Дрелиха на Львівському Соборі про мотиви возз'єднання із РПЦ. 8 березня 1946 року²⁸¹.

²⁸¹ «Львівський собор 1946 року». 29.02.2016 // Фотографії старого Львова photo-lviv.in.ua (09.12.2020).

Голосування учасників Львівського собору. 8 березня 1946 року²⁸².

Прибуття екзарха України Іоана до собору св. Юра. 9 березня 1946 року²⁸³.

²⁸² Мельник Ігор. «Львівський собор» - спроба ліквідації УГКЦ».

²⁸³ «Львівський собор 1946 року».

Екзарх України Іоан зачитує учасникам Собору телеграму Патріарха московського і всієї Русі Алексія. 9 березня 1946 року²⁸⁴.

Після собору 1946 р. м. Львів. Зліва направо – свящ. Євген Юрик, а згодом – митрополит Львівський Миколай, протопресвятер Гавриїл Костельник, єпископ Станіславський і Коломиї²⁸⁵.

²⁸⁴ День в історії – розпочався Львівський псевдособор УГКЦ.

²⁸⁵ Поліщук Ніна. «Ліквідація, а не возз'єднання. – інтерв'ю з дослідницею процесу заборони УГКЦ у 1945-1947 роках, Світланою Гуркіною».

Владика Володимир Стернюк з викладачами і студентами підпільної Семінарії (стоять зліва направо - о. Петро Городецький, о. Михайло Гуньовський; сидять - о. Валерій Троян, о. Мирон Пальчинський, вл. Володимир Стернюк, о. Михайло Трач, о. Богдан Білінський, о. Василь Карабін) с. Бірки, 1974р²⁸⁶.

фото владика Володимира у власному помешкані по вул. Чкалова, 14²⁸⁷.

²⁸⁶ Бублик Тарас. «Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики».

²⁸⁷ Кімната-музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.

Молитовне голодування на Арбаті в Москві. На першому плані - о. Ярослав Лесів. 1989 рік²⁸⁸.

Українські греко-католицькі єпископи на Червоній площі у Москві. 1989 рік²⁸⁹.

²⁸⁸ Овсяник Юлія. «Голодна молитва 1989 року».

²⁸⁹ Овсяник Юлія. «Голодна молитва 1989 року».

Повернення Глави УГКЦ Блаженнішого Мирослава Івана Любачівського. Львів, 1991 р.²⁹⁰

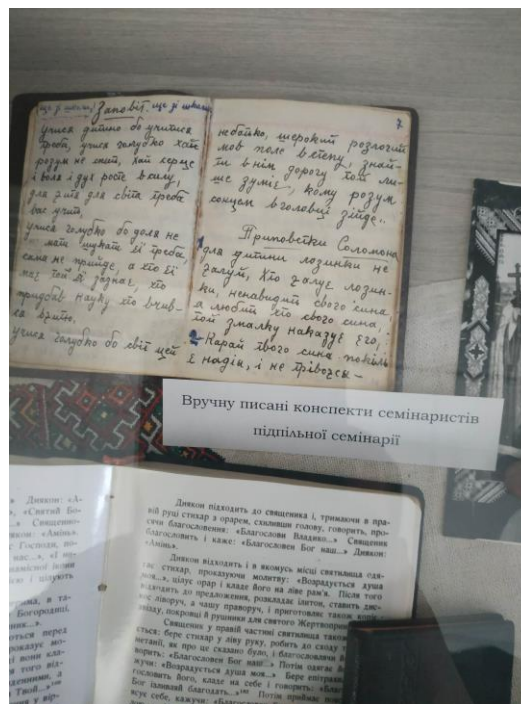
Кімната-музей владика Володимира Стернюка у м. Пустомити²⁹¹.

²⁹⁰ Бублик Тарас. «Мені не потрібні отці, я не маю храмів. Мені потрібні мученики».

²⁹¹ Кімната-музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.

Особисті речі владика Володимира Стернюка²⁹².

Особисті речі владика Володимира Стернюка²⁹³.

²⁹² Кімната-музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.

²⁹³ Кімната-музей митрополита Володимира Стернюка в м. Пустомити.